

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของการใช้กิจกรรมละครบำบัดที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมวรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ ดังนี้

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
 - 1.1 ความหมายของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
 - 1.2 สาเหตุของปัญหาทางการเรียนรู้
 - 1.3 ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
 - 1.4 การคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 2.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 2.2 ทฤษฎีและแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 2.3 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 2.4 ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกรู้เห็นคุณค่าในตนเองสูง
 - 2.5 ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกรู้เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ
 - 2.5 แนวทางการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง
3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการละคร และละครบำบัด
 - 3.1 ความหมายของการละคร และละครบำบัด
 - 3.2 คุณค่าของการละคร
 - 3.3 ประเภทของการละคร
 - 3.4 องค์ประกอบของละคร
 - 3.5 ลักษณะกิจกรรมละครบำบัด
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

1.1 ความหมายของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ หรือที่รู้จักกันว่า เด็ก LD ซึ่งเป็นตัวย่อมาจาก Learning Disability หรือบ้างก็เรียก Learning Disorder หรือ Learning Difficulty เป็นเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา 1 ใน 9 ประเภท ตามกำหนดของคณะกรรมการคัดเลือกและจำแนกความพิการหรือความต้องการพิเศษทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2543 แต่เดิมนั้นมักจะได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และถูกจัดให้เรียนในชั้นเรียนเดียวกัน ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1950 – 1960 นักการศึกษาได้มีการศึกษาเพิ่มจนค้นพบว่าเด็กเหล่านี้มีความแตกต่างกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากมีปัญหาในการรับรู้ทางการฟัง และการรับรู้ทางสายตา และในปี ค.ศ. 1963 Samuel Kirk เป็นผู้นิยามคำว่า Learning Disabilities ขึ้น (สุวพิชชา ประสิทธิรัฐกิจ และนาที เกิดอรุณ, 2548) ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

The Individuals with Disabilities Education Act หรือ IDEA กฎหมายสาธารณะที่เรียกว่า Public Law 101-746 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ระบุคำจำกัดความของความบกพร่องทางการเรียนรู้ ไว้ว่า เป็นความบกพร่องในกระบวนการทางจิตวิทยาขั้นพื้นฐานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมากกว่านั้น ที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจภาษา ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด หรือภาษาเขียน ซึ่งอาจแสดงออกมาทางความสามารถที่ไม่สมบูรณ์ในการฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน การสะกดคำ หรือการคิดคำนวณ ความบกพร่องในการเรียนรู้นั้นยังครอบคลุมสภาพต่างๆ เช่น ความบกพร่องในการรับรู้ ภาวะสมองถูกกระทบกระเทือนเพียงเล็กน้อย ภาวะความบกพร่องในการอ่าน และความบกพร่องในการเข้าใจ (สันสนีย์ ฉัตรคุปต์, 2544)

วาริ ธีระจิตร (2545) นิยามคำว่า Learning Disabilities เป็น เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้เฉพาะทาง นั่นคือ เด็กที่มีความผิดปกติอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างของกระบวนการพื้นฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจ หรือการใช้ภาษาพูด หรือภาษาเขียน ซึ่งความผิดปกตินั้นอาจเห็นได้ในลักษณะของการมีปัญหาในการรับฟัง การคิด การพูด การอ่าน การเขียน การสะกด หรือการคิดคำนวณ นอกจากนั้น ความผิดปกติเหล่านี้อาจรวมสภาพความบกพร่องในการรับรู้ สมรรถภาพของเด็กจะอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าระดับความสามารถทางสมอง จำเป็นจะต้องได้รับการศึกษาพิเศษ

ศรียา นิยมธรรม (2546) ได้ให้ความหมายคำว่า เด็กมีปัญหามาทางการเรียนรู้ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตวิทยาซึ่งทำให้เด็กมีปัญหาทางด้านต่างๆ คือ การอ่าน การเขียน การฟัง การคิดหรือการคำนวณ รวมถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางการรับรู้

จากการได้รับความกระทบกระเทือนทางสมอง แต่ไม่รวมเด็กที่มีปัญหาอันเกิดจากความบกพร่องทางสายตา การได้ยิน การเคลื่อนไหวของร่างกาย หรือปัญญาอ่อน ตลอดจนความบกพร่องทางอารมณ์และการเสียเปรียบทางสภาพแวดล้อม

Gearhart (1977 อ้างถึงใน สุวพิชชา ประสิทธิ์ชัยกิจ และนาที เกิดอรุณ, 2548) กล่าวว่า เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้เป็นเด็กที่มีความเฉลียวฉลาดเท่ากับเด็กปกติทั่วไป หรือบางคนอาจฉลาดกว่าด้วยซ้ำ แต่เด็กเหล่านี้มีปัญหาทางการเรียน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ไม่สัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดที่แท้จริง

ผดุง อารยะวิญญู (2544) อธิบายคำว่า “เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้” ว่าตรงกับภาษาอังกฤษว่า Learning Disabilities ใช้ชื่อย่อว่า LD เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทหนึ่ง ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการรับรู้ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร แต่มิได้เกิดความบกพร่องทางร่างกาย ดังนั้น เด็กที่สูญเสียการได้ยิน สูญเสียตา แต่มีปัญหาในการเรียนเช่นเดียวกัน แต่ไม่จัดอยู่ในกลุ่มเด็ก LD และเพื่อให้ปรากฏความแตกต่างจากเด็กกลุ่มอื่นอย่างชัดเจน นักวิชาการจึงเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่าเด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้เฉพาะทาง (Specific Learning Disabilities) หรือจะกล่าวถึงนิยามที่ค่อนข้างทันสมัย กำหนดโดยคณะกรรมการร่วมแห่งชาติว่าด้วยปัญหาทางการเรียนรู้ (The National Joint Committee on Learning Disabilities - NJCLD) ซึ่งให้คำนิยามว่า “ปัญหาการเรียนรู้เป็นคำที่หมายถึง ความผิดปกติที่มีลักษณะหลากหลายที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดถึงความยากลำบากในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การให้เหตุผล และความสามารถทางคณิตศาสตร์ ความผิดปกตินี้เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก โดยมีเหตุผลสำคัญมาจากความบกพร่องของระบบประสาทส่วนกลาง ปัญหาบางอย่างอาจมีไปตลอดชีวิตของบุคคลนั้น นอกจากนี้ บุคคลที่มีความบกพร่องดังกล่าวอาจแสดงออกถึง ความไม่เป็นระบบระเบียบ ขาดทักษะทางสังคม แต่ปัญหาเหล่านี้ไม่เกี่ยวพันต่อสภาพความบกพร่องทางการเรียนรู้โดยตรง แม้ว่าสภาพความบกพร่องทางการเรียนรู้จะเกิดควบคู่ไปกับความบกพร่องทางร่างกายอื่นๆ เช่น การสูญเสียการได้ยิน การสูญเสียสายตา ความบกพร่องทางสติปัญญา หรือความบกพร่องทางร่างกายอื่นๆ หรืออิทธิพลจากภายนอก เช่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม หรือการสอนที่ไม่ถูกต้อง แต่องค์ประกอบเหล่านี้มิได้เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาทางการเรียนรู้โดยตรง”

ชวลิต ชูกำแหง (2546) ให้ความหมายของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ว่า หมายถึง เด็กที่มีสภาพร่างกายที่ภายนอกปกติ แต่มีปัญหาเกี่ยวกับความไม่สมดุลของสมอง ส่งผลให้เด็กมีปัญหาทางด้านความรู้ความเข้าใจ จิตพิสัย และพฤติกรรมในการแสดงออก ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่จะแสดงออกอย่างเด่นชัดในด้านการเรียน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าความสามารถของตน

อาจกล่าวได้ว่า เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ เป็นเด็กที่ทั้งครูและพ่อแม่เห็นว่า ไม่มีความสามารถในการเรียน เขียน อ่าน คิดเลข ในระดับที่เด็กวัยนี้ควรเรียนได้ และมักคาดหมายว่าเมื่อพ้นวัยเด็ก เขาต้องมีความสามารถในการอ่าน เขียน คิดเลข ในระดับพื้นฐานทั่วไปได้ หรือเข้าใจเรื่องชีวิตทั่วไปได้ แต่ปรากฏว่ามีเด็กจำนวนหนึ่งที่เรียนลำบากผิดเด็กธรรมดาทั่วไป ทั้งๆที่สติปัญญาไม่อยู่ในระดับต่ำ และดูเหมือนว่าเด็กพยายามสุดความสามารถ แต่ดูเหมือนจะเรียนไม่ไหว ในสายตาของครูและพ่อแม่ หรือคนทั่วไปได้ เด็กมีพัฒนาการปกติธรรมดาทุกๆ อย่าง แต่ความบกพร่องซ่อนอยู่ไม่มีใครมองเห็น (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2550)

เนื่องจากมีนิยาม LD มาจากคำว่า “Learning Disabled” คือ คนที่ไร้ความสามารถในการเรียนรู้ หรือ “Learning Different” ซึ่งหมายถึง การเรียนรู้ที่แตกต่างออกไป ซึ่งอาจไม่ใช่ความหมายที่ครอบคลุมนัก เพราะ มนุษย์ต่างมีความสามารถและวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แม้ไม่ได้มีความบกพร่อง และน้อยคนนักที่จะมีปัญหาการเรียนที่โรงเรียนไปเสียทุกอย่าง สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ก็เช่นกัน นอกจากในด้านวิชาการแล้ว นักเรียนยังมีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพด้านอื่นๆ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ ทำงานศิลปะ ประดิษฐ์ นาฏศิลป์ หรือทำงานในสวนได้ ดังนั้น เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ น่าจะมาจากคำว่า Learning Disability หมายถึง เด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษา เนื่องจากมีความผิดปกติทางสมอง ทำให้ความสามารถในการรับรู้ การเรียบเรียง การแปลความข้อมูลที่ได้รับ และการประมวลผลข้อมูล เพื่อส่งออกหรือตอบกลับเสียไป จึงแสดงออกมาให้เห็นเป็น ความบกพร่องของความสามารถด้านภาษา การอ่าน การเขียน การสะกดคำ รวมถึงมีปัญหาในการคิดคำนวณทางคณิตศาสตร์ ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ กลุ่มเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จะมีเขาว์ปัญญาปกติ แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์

1.2 สาเหตุของปัญหาทางการเรียนรู้

ปัญหาทางการเรียนรู้เป็นสภาวะที่เกิดตลอดชีวิต ในบางรายอาจมีความบกพร่องหลายด้านซ้อนกัน แต่บางรายอาจมีความบกพร่องเพียงด้านเดียว ผู้เชี่ยวชาญยังไม่สามารถสรุปสาเหตุที่แท้จริงที่ก่อให้เกิดปัญหาทางการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน แต่เพียงทำการสันนิษฐานว่าเป็นภาวะความบกพร่อง อันเกิดจากความเสียหายที่ระบบประสาทส่วนกลาง และสาเหตุอื่นๆ ดังนี้

สุวพิชชา ประสิทธิ์ชัยกิจ และนาที เกิดอรุณ (2548) กล่าวถึงปัจจัยอื่นๆ อันเป็นเหตุให้เกิดปัญหาทางการเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) ปัญหาการพัฒนาสมองในขณะที่เป็นทารกในครรภ์หยุดชะงักเมื่อเซลล์กำลังพัฒนา และเคลื่อนย้ายสู่ตำแหน่งที่ถูกต้อง โดยนักวิทยาศาสตร์บางคนเชื่อว่าความผิดปกติดังกล่าวจะแสดงเป็นความผิดปกติทางการเรียนรู้ภายหลัง

2) ปัญหาระหว่างการตั้งครรภ์และระหว่างคลอด ซึ่งอาจเกิดจากความเจ็บป่วย การกระทบกระเทือน การใช้ยา คีมีครีเอทีฟผสมแอลกอฮอล์ ความผิดปกติของหมู่เลือด RH ระหว่างมารดาและบุตร การคลอดก่อน หรือล่าช้ากว่ากำหนด การขาดออกซิเจน และน้ำหนักแรกเกิดที่ต่ำกว่าเกณฑ์

3) ปัญหาหลังคลอด อุบัติเหตุหลังการคลอด ทำให้ศีรษะได้รับการกระทบกระเทือน การขาดสารอาหาร การได้รับสารพิษโดยเฉพาะตะกั่ว และการถูกทำร้าย ไม่มีสาเหตุใดที่จะจงใจเป็นเหตุให้เกิดความบกพร่องอย่างแน่นอน

4) ปัญหาจากกรรมพันธุ์ งานวิจัยจำนวนมากระบุว่าความบกพร่องทางการเรียนรู้บางอย่างสามารถถ่ายทอดกันทางพันธุกรรมได้

5) ปัญหาจากการได้รับบาดเจ็บทางสมอง ทางการแพทย์เชื่อว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะความบกพร่องนั้นเกิดจากการที่ได้รับบาดเจ็บทางสมอง (Brain damage) ที่ไม่รุนแรงนัก สมองและระบบประสาทส่วนกลางยังทำงานได้ดี มีบางส่วนเท่านั้นที่บกพร่องทำให้เกิดเป็นปัญหาทางการรับรู้

อรรถัย รุธิจันทร์ (2550) ทำการศึกษา และจำแนกสาเหตุของการเกิดปัญหาทางการเรียนรู้โดยสรุปได้ 3 สาเหตุใหญ่ ดังนี้

1) การได้รับบาดเจ็บทางสมอง บุคลากรทางการแพทย์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในหลายประเทศ มีความเชื่อว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กเหล่านี้ไม่สามารถเรียนได้คือนั้น เนื่องมาจากการได้รับบาดเจ็บทางสมอง (Brain Damage) อาจจะเป็นการได้รับบาดเจ็บก่อนคลอด ระหว่างคลอด หรือหลังคลอดก็ได้ การบาดเจ็บนี้ทำให้ระบบประสาทส่วนกลางไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ อย่างไรก็ตามการได้รับบาดเจ็บอาจไม่รุนแรงนัก (Minimal Brain Dysfunction) สมองและระบบประสาทส่วนกลางยังทำงานได้ดีเป็นส่วนมาก มีบางส่วนเท่านั้นที่มีความบกพร่องไปบ้าง ทำให้เด็กมีปัญหาในการรับรู้ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของเด็ก แต่ปัญหานี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับทั้งหมดเพราะเด็กบางคนอาจเป็นกรณียกเว้นได้

2) กรรมพันธุ์ งานวิจัยจำนวนมากระบุตรงกันว่าความบกพร่องทางการเรียนรู้บางอย่างสามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าจากการศึกษาเป็นรายกรณีพบว่า เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้บางคนอาจมีพี่น้องเกิดจากท้องเดียวกัน หรืออาจมี

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
 ห้องสมุดวิจัย
 วันที่..... 12 ส.ค. 2556
 เลขทะเบียน..... 208862
 เลขเรียกหนังสือ.....

พ่อแม่ พี่น้อง หรือญาติใกล้ชิดมีปัญหาทางการเรียนรู้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการอ่าน การเขียน และการเข้าใจภาษา

มีรายงานการวิจัยที่น่าเชื่อถือได้ว่า เด็กฝาแฝดที่เกิดจากไข่ใบเดียวกัน (Identical Twin) พบว่ามีฝาแฝดคนหนึ่งมีปัญหาในการอ่าน ฝาแฝดอีกคนมักมีปัญหาในการอ่าน เช่นเดียวกัน แต่ปัญหานี้ไม่พบบ่อยนัก สำหรับฝาแฝดที่เกิดจากไข่คนละใบ (Fraternal Twin) จึงอาจสรุปได้ว่าปัญหาในการเรียนรู้อาจสืบทอดทางพันธุกรรมได้

3) สิ่งแวดล้อม สาเหตุทางสภาพสิ่งแวดล้อมนี้ หมายถึง สาเหตุอื่นๆ ที่ไม่ใช่การ ได้รับบาดเจ็บทางสมอง และกรรมพันธุ์ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับเด็กภายหลังการคลอด เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมาในสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง เช่น การที่เด็กมีพัฒนาการทางร่างกายล่าช้า ด้วยสาเหตุบางประการ การที่ร่างกายได้รับสารบางประการ อันเนื่องมาจากสภาพมลพิษในสิ่งแวดล้อม การขาดสารอาหารในวัยทารกและในวัยเด็ก การสอนที่ไม่มีประสิทธิภาพของครู ตลอดจนการขาดโอกาสทางการศึกษา เป็นต้น แม้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้จะไม่ใช่สาเหตุที่ก่อให้เกิดความบกพร่องทางการเรียนรู้โดยตรง แต่องค์ประกอบเหล่านี้อาจทำให้สภาพการเรียนรู้ของเด็กมีความบกพร่องมากขึ้น

ปัญหาทางการเรียนรู้ อาจเกิดจากหลายสาเหตุ และยังไม่มียังมีข้อวินิจฉัยที่ชัดเจน และจำเพาะเจาะจงว่าถ้าหากเกิดเหตุดังกล่าวแล้ว จะต้องมีการภาวะความบกพร่องคิดตามมาอย่างแน่นอน แต่หากจะพิจารณาถึงข้อวินิจฉัยปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า การกระทบกระเทือนระบบประสาทส่วนกลางและกรรมพันธุ์ เป็นเหตุที่ควรพิจารณา ส่วนสิ่งแวดล้อมนั้น ถือเป็นเหตุปัจจัยที่จะทำให้เกิดภาวะบกพร่องมากขึ้น

1.3 ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ศรียา นิยมธรรม (2549) กล่าวว่า การมองจากลักษณะภายนอกที่จะบอก ว่าเด็กคนใดเป็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้หรือไม่นั้น กระทำได้ยากมาก เพราะเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จะมีลักษณะบางอย่างที่ไม่อาจสังเกตจากพฤติกรรมและปัญหาต่างๆ โดยการจัดกลุ่มลักษณะรวมของปัญหาทางการเรียนรู้อาจมองเห็นใน 4 ด้านใหญ่ๆ คือ

1) ด้านพุทธิพิสัยหรือการรู้คิด (Cognitive) เช่น การคิดและการแก้ปัญหา ส่งผลทางด้านการคิดทางวิชาการ โดยเน้นความสำคัญที่ผลการเรียนเป็นปัญหาหลักของเด็กกลุ่มนี้

1.1) การอ่าน คือ การมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมของเด็กที่มีปัญหาด้านการอ่าน ได้แก่ ขมวดคิ้ว นิ่งหน้า เวลาอ่าน อ่านหลงบรรทัด สลับคำ ข้ามคำ อ่านสลับตัวอักษร อ่านซ้ำ

อ่านลอยหลัง จับใจความหรือลำดับเรื่องราวที่อ่านไม่ได้ อ่านออกเสียงไม่ชัด หรือเล่าเรื่องจากเรื่อง
ที่อ่านไม่ได้

1.2) คณิตศาสตร์ คือ เด็กที่มีปัญหาความยุ่งยากในการเรียนรู้คณิตศาสตร์
ส่วนมากมีพฤติกรรมทำการบ้านหายบ่อยๆ มีปัญหาในการอ่านตัวเลขหลายตัว นับเลขไม่ได้
ไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างขนาดและรูปทรงได้ ไม่เข้าใจความเป็นจริงทางคณิตศาสตร์
เป็นต้น

1.3) การสะกดคำ คือความยุ่งยากในการสะกดคำ มักรวมถึงพฤติกรรมต่อไปนี้
เรียงลำดับอักษรผิดในคำต่างๆ สลับตัวอักษรในคำต่างๆ สะกดผิดในคำพ้องเสียง ละอักษร
บางตัว เขียนไม่ได้ใจความ เขียนวกวน เขียนสะกดการันต์ไม่ถูก

1.4) การเขียน ไม่ว่าจะเขียนปัญหาคำนวณหรือการพิมพ์ มักจะมีลักษณะ
อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีลักษณะร่วม อาทิ เขียนไม่ตรงบรรทัด หรือไม่อยู่ในแนวเดียวกัน
มีความยุ่งยากในการลอกโจทย์หรือกระดาน จำวิธีเขียนตัวอักษรบางตัวไม่ได้ เขียนอักษรกลับด้าน
ลายมืออ่านยาก คุณภาพของเส้นไม่ดีตัวหนังสือไม่คงที่ เขียนอักษรหรือคำติดกัน เขียนโย้ไปโย้มา
เขียนย้อนหลังแบบในกระจก และสะกดผิด

1.5) ความจำ เด็กที่มีปัญหาทางด้านนี้มักไม่รู้ว่าจะจดจำสิ่งต่างๆ ได้อย่างไร
มักไม่รู้ว่าจุดอะไรคือจุดสำคัญที่จะช่วยให้เค้าจำข้อมูลหรือเรื่องราวต่างๆ ได้ นอกจากนี้ การที่เด็ก
มีความจำไม่ดี อาจมาจากการมีทักษะทางภาษาไม่ดีเพราะ ภาษา การคิด และความจำของบุคคลนั้น
มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้น ความสามารถในการทำงานต้องอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและระบบ
ความจำจะต้องดี โดยทั่วไปมนุษย์มีความจำ 2 ชนิด คือ ความจำระยะสั้น โดยเป็นความสามารถ
ที่จะจำหรือระลึกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ตลอดเวลาที่สนใจอยู่ กับความจำระยะยาว โดยเป็น
ความสามารถในการเก็บข้อมูลหลังจากได้ทบทวนซ้ำหลายๆ ครั้ง ซึ่งการที่เด็กมีปัญหาเรื่องความจำ
อาจเป็นเพราะกระบวนการรับข้อมูลผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ มีความบกพร่องกล่าวคือ กว่าจะจำ
เรื่องใดได้ต้องทบทวนสิ่งนั้นซ้ำๆ หลายๆ ครั้งกว่าคนอื่นโดยทั่วไป

1.6) ความสนใจ เด็กที่มีปัญหาด้านนี้จะใช้เวลานานกว่าจะสนใจงานที่ทำ
ทำงานสะเพร่า จะรีบทำงานนั้นให้เสร็จๆ ไป เพราะเด็กมีพฤติกรรมวอกแวกง่าย จึงไม่มีสมาธิ
ในการทำงาน มีเหตุผลหลายอย่างที่让孩子มีความสนใจสั้น ที่สำคัญ คือการเลี้ยงข้อผิดพลาด
หลังจากได้พยายามเต็มที่แล้ว เด็กจึงรู้สึกท้อว่าหมุ่นทำงานเป็นเวลานานทำไม ในเมื่อสุดท้ายก็ผิด
อยู่ดี ดังนั้นจึงควรรีบๆ ทำ แล้วทำผิดก็จะแก้ตัวว่ายังไม่ได้ทำเต็มที่ ซึ่งทำให้รู้สึกดีกว่าการทำผิด
ทั้งที่พยายามเต็มที่แล้ว

2) ด้านภาษา (Language) ได้แก่ การพูด การฟัง การเขียน การอ่าน

ปัญหาการเข้าใจภาษาและการแสดงออกทางภาษาเป็นเรื่องที่พบบ่อยในเด็กที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้ หลายคนมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องกฎเกณฑ์และการนำมาใช้ในสถานการณ์ใหม่ๆ เพราะมักจะสับสนกับการจำแนกเสียง เช่น เสียง ม,น หรือ ค,ต เสียงสระเดี่ยวและเสียงสระประสม นอกจากนี้ยังใช้ไวยากรณ์ผิด การเรียบเรียงประโยคขาดความสวยงาม

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือการใช้ภาษาที่ถูกต้องและเหมาะสมทางสังคม เด็กเหล่านี้มักเป็นผู้สนทนาที่ไม่ดีนัก เพราะอาจพูดขัด พูดแซงขึ้นมาอยู่กับคนละเรื่องที่กำลังสนทนากันอยู่หรือทำให้คนอื่นๆ ในวงฟังดูแปลกๆหรืออึดอัด ไม่สบายใจ

3) **ด้านกลไกการเคลื่อนไหว (Motor)** เช่น การประสานงานกันของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย บางครั้งเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้มักมีปัญหาในด้านต่างๆ เช่น การประสานสัมพันธ์ทางสายตา และกล้ามเนื้อใหญ่ การประสานสัมพันธ์ทางสายตา และกล้ามเนื้อเล็ก การทรงตัว การรู้จักซ้ายขวา ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ การขว้าง การกระโดด การก้าวกระโดด การวาดเขียน การใช้กรรไกร การลอกตามรูปแบบ หรือ มีปัญหาเรื่องจังหวะในการเคลื่อนไหว

4) **ด้านสังคม (Social)** เช่น ความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ครู ผู้ปกครอง ปัญหาด้านการปรับตัวทางสังคมเป็นเรื่องที่พบบ่อยมาก เพราะเด็กจะมีพฤติกรรมทางสังคมไม่ดีเท่าเด็กทั่วไป ปัญหาทำนองนี้อาจจะยึดเยื้อไปจนถึงวัยที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้ ไม่จำเป็นว่าพฤติกรรมเหล่านี้จะเกิดในเด็กที่มีปัญหาทุกเรื่อง ทุกคน พฤติกรรมที่แสดงออกมักมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ชอบพึ่งพาผู้อื่น มีความนับถือตัวเองต่ำ มีความคิดเกี่ยวกับตนเองในเชิงลบ มีแรงจูงใจไม่ดี ทำงานไม่เสร็จ ไม่ส่งตรงเวลา ขาดความรับผิดชอบ ทำงานด้วยตัวเองไม่ค่อยได้ วอกแวก สมาธิสั้น อยู่ไม่สุข หุนหันพลันแล่น ขาดการยั้งคิด ถดถอย ไม่คงที่ต่อต้านสังคม ทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้ มักมีปัญหากับผู้ปกครอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2538 อ้างถึงใน สุวพิชชา ประดิทธิธัญกิจและนาที เกิดอรุณ, 2548) กล่าวถึงลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ โดยแบ่งประเภทออกเป็น 4 ประเภท คือ ปัญหาด้านการอ่าน ปัญหาด้านการเขียน ปัญหาด้านการสะกดคำ และปัญหาด้านคณิตศาสตร์ และได้อธิบายพฤติกรรมอันเป็นลักษณะที่อาจสังเกตพบได้ในเด็กแต่ละประเภท ดังต่อไปนี้

1) ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านการอ่าน

1.1) การเคลื่อนไหวร่างกายที่แสดงออกอาการเครียด เช่น อารมณ์เสีย หน้านิ่ง

1.2) อ่านหลงบรรทัด อ่านซ้ำคำ

1.3) อ่านตกหล่น อ่านเพิ่มคำ หาคำมาแทนที่ หรืออ่านกลับคำ

- 1.4) อ่านเรียงลำดับคำผิด สับสนตำแหน่ง ประธาน กริยา กรรม
- 1.5) อ่านสับสนระหว่างอักษรหรือคำที่คล้ายคลึงกัน
- 1.6) อ่านซ้ำและตะกุกตะกัก
- 1.7) อ่านด้วยความลังเลไม่แน่ใจ
- 1.8) อ่านเอาเรื่องไม่ได้
- 1.9) จำประเด็นสำคัญของเรื่องราวไม่ได้ (อ่านได้แต่อธิบายไม่ได้)
- 1.10) แยกสระเสียงสั้น-ยาวไม่ได้

2) ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านการเขียน

- 2.1) เขียนตัวอักษรผิดทิศทาง กลับซ้าย-ขวา หน้า-หลัง บน-ล่าง
- 2.2) เว้นระยะตัวอักษรหรือคำไม่ถูกต้อง
- 2.3) เขียนหนังสือไม่เป็นตัว
- 2.4) เขียนหนังสือรูปร่างไม่สม่ำเสมอ
- 2.5) เขียนหนังสือแบบที่ปรากฏในกระจกเงา
- 2.6) เขียนตัวอักษรหลายแบบปะปนกัน
- 2.7) จำทักษะพื้นฐานการเขียนไม่ได้

3) ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านการสะกดคำ

- 3.1) เรียงตัวอักษรในคำผิด
- 3.2) สลับตัวอักษรและคำ
- 3.3) มีปัญหาในการเชื่อมโยงเสียงที่ถูกต้องกับตัวอักษร
- 3.4) สะกดข้ามตัวอักษรหลายตัว
- 3.5) สร้างการสะกดคำแบบใหม่ของตัวเอง

4) ลักษณะของเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ด้านคณิตศาสตร์

- 4.1) ลืมตำแหน่งบนหน้ากระดาษ
- 4.2) ทำงานไม่เสร็จในหนึ่งหน้าที่กำหนดให้
- 4.3) มีปัญหาในการอ่านเลขหลายหลัก
- 4.4) มีปัญหาในการจำแนกตัวเลขบางตัว เช่น 6-9 2-5 17-71
- 4.5) เขียนตัวเลขจากหลังมาหน้า
- 4.6) เขียนตัวเลขจากซ้ายมาขวา
- 4.7) มีปัญหาในการลากเส้นตัวเลข
- 4.8) มีปัญหาในการลอกรูปทรงต่างๆ และลอกโจทย์ปัญหา

- 4.9) ไม่สามารถจำเงื่อนไข กฎ ข้อเท็จจริง ทางคณิตศาสตร์ได้
- 4.10) มีปัญหาในการเรียนรู้ข้อเท็จจริงบางเรื่อง
- 4.11) ทำผิดเพราะสะเพร่าบ่อยๆ
- 4.12) ยอมแพ้ง่ายๆ
- 4.13) มีปัญหาในการเชื่อมโยงจำนวนกับสัญลักษณ์
- 4.14) สับสนข้อมูลในแนวตั้งและการเว้นระยะ
- 4.15) ทำโจทย์ปัญหาไม่ได้
- 4.16) ไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์

ผดุง อารยะวิญญู (2544) กล่าวว่า เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้อาจมีลักษณะ

ดังต่อไปนี้

- 1) มีความบกพร่องทางการพูด
- 2) มีความบกพร่องทางการสื่อสาร
- 3) มีปัญหาในการเรียนวิชาทักษะ
- 4) มีปัญหาในการคิดรวบยอด
- 5) การทดสอบผลการเรียนไม่แน่นอน ยกแก่การพยากรณ์
- 6) มีความบกพร่องทางการรับรู้
- 7) มีความบกพร่องทางการเคลื่อนไหว
- 8) มีอารมณ์ไม่คงที่
- 9) โยกตัวหรือผงกศีรษะบ่อยๆ
- 10) ลักษณะการนอนไม่คงที่
- 11) มีพัฒนาการทางร่างกายไม่คงที่
- 12) มีพฤติกรรมไม่คงเส้นคงวา
- 13) เสียสมาธิง่าย
- 14) แสดงพฤติกรรมแปลกๆ
- 15) มีปัญหาในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน

ในปัจจุบัน มีนักวิจัยพบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเด็กเหล่านี้มากขึ้นว่า เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ส่วนใหญ่พบในระดับชั้นประถมศึกษาคิดเป็น 75% ของเด็กที่มีปัญหาทั้งหมดที่ได้รับการคัดแยก โดยพบว่ามีจำนวนเพศชายมากกว่าเพศหญิง ในอัตราส่วน 3 ต่อ 1 เด็กส่วนใหญ่มีระดับสติปัญญาเฉลี่ยประมาณ 94-98 เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ในขั้นรุนแรงจะตรวจพบในระดับชั้นประถมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ในชั้น ป.3, ป.4 และเมื่อโตขึ้นเลื่อนชั้นไปในระดับมัธยมศึกษา ปัญหาทางการเรียนรู้จะลดลง เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้จำนวนมาก เป็นเด็กที่เคยสอบตก และเรียนซ้ำชั้น ส่วนเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ทางภาษา (ฟัง พูด อ่าน เขียน) มีจำนวนมากกว่าเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ และ(ประมาณ15%) เด็กมักมีปัญหาด้านพฤติกรรม มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับความสามารถที่แท้จริงของเด็ก กล่าวคือ หากมีการวัดระดับสติปัญญา (IQ) ของเด็กแล้ว จะพบว่าเด็กมีระดับสติปัญญาค่อนข้างสูง หรือสูงกว่าระดับสติปัญญาของเด็กที่มีปัญหาทางสติปัญญา แต่ผลการทดสอบทางด้านวิชาการได้คะแนนต่ำมาก ซึ่งความจริงเด็กน่าจะ ได้คะแนนสูงกวานี้ คะแนนจึงไม่เป็นตามคาดหวังของครู

นอกจากนี้ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้บางคนจะมีปัญหาเกี่ยวกับสมาธิ เด็กอาจเสียสมาธิได้ง่าย หันเหตความสนใจสู่ภายนอกห้องเรียนเสมอ เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้บางคนมีปัญหาในการจัดระเบียบการทำงาน เด็กบางคนจึงทำงานไม่เสร็จตามที่ครูมอบหมาย ลืมปากกา ดินสอ หรือวัสดุในการเรียน หรือมาโรงเรียนสายบ่อย เป็นต้น มีปัญหาในการคัดลอกอักษรทางคณิตศาสตร์ หรือรูปทรงอื่นๆ จากตัวอย่างลงสู่สมุดแบบฝึกหัดเด็กเรียงตัวอักษรกลับหลัง

อรรถัย รุธิจันทร์ (2550) ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณาลักษณะที่พอจะสังเกตได้ เพื่อเป็นการประเมินก่อนจะใช้เกณฑ์มาตรฐานวัดอีกครั้ง ดังต่อไปนี้

- 1) คุณลาดหรือปกติในทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องการเรียนรู้
- 2) สะกดคำไม่ได้หรือไม่ถูก
- 3) อ่านซ้ำ อ่านข้าม หรืออ่านเพิ่มคำ
- 4) สับสนกับตัวอักษร เช่น ค - ก, ถ - ภ, ม - น, พ - ผ, b - d, p - g, 6 - 9 ฯลฯ
- 5) ไม่เข้าใจค่าของจำนวน เช่น หน่วย สิบล ร้อย พัน ...
- 6) มีความบกพร่องในการรับรู้ การจับใจความ
- 7) ผลการเรียนไม่คงเส้นคงวา
- 8) มีอารมณ์ไม่คงที่ แสดงพฤติกรรมแปลกๆ ฯลฯ

เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ จัดอยู่ในกลุ่ม “เด็กพิเศษ” ที่มีความแตกต่างเฉพาะบุคคลอย่างชัดเจน นั้นหมายความว่า เด็กแต่ละคนต่างก็มีปัญหาทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงต้องเข้าใจด้วยว่า ลักษณะที่เกิดขึ้นกับเด็กคนหนึ่ง อาจไม่ปรากฏพบในเด็กอีกคนก็ได้ อีกทั้งเด็กบางคนอาจมีลักษณะความบกพร่องร่วมกันหลายลักษณะ แต่เด็กบางคนอาจมีเพียงแค่ลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น

1.4 การคัดแยกเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ศรียา นิยมธรรม (2546) ได้กล่าวถึงทางเลือกในการคัดแยกเด็กที่มีความบกพร่องในการเรียนรู้มีหลายทาง ไม่มีวิธีใดที่ง่ายในการคัดแยก ทุกวิธีจะมีข้อจำกัดหรืออาจมีข้อชวนสงสัย และยังไม่มียทางเลือกใดที่เป็นกระบวนการซึ่งยอมรับกันทั่วไป รายละเอียดของวิธีการต่างๆ ที่เป็นทางเลือกในการคัดแยกได้แก่

ทางเลือกที่ 1 วิธีดูความแตกต่าง (The Discrepancy Method) จะพิจารณาความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับระดับสติปัญญาของเด็ก

ทางเลือกที่ 2 วิธีคำนึงถึงความสามารถเฉพาะทาง (The Specific Abilities Method) จะพิจารณาจากเด็กที่มีสติปัญญาปกติแต่มีปัญหาในการเรียน หรือมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาทางการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตวิทยา ซึ่งถูกระบุว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

ทางเลือกที่ 3 วิธีคำนึงถึงความแตกต่างในแต่ละวิชา เด็กจะไม่มีปัญหาในหลายๆ ด้าน หรือไม่มีปัญหาเป็นส่วนใหญ่แต่จะมีความยุ่งยากและสับสนเฉพาะบางเรื่องหรือบางด้านเท่านั้น เช่น ด้านการอ่าน ด้านการคิดคำนวณ ด้านการสะกดคำ เรื่องความทรงจำ การสับสนเกี่ยวกับเวลา หรือยุ่งยากเกี่ยวกับการจัดระเบียบสิ่งของต่างๆ

ทางเลือกที่ 4 วิธีหาจุดตัดของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (The Low Achievement Cut-Off Method) เด็กทุกคนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในระดับหนึ่งของวิชาใดก็ตาม อาจได้รับความช่วยเหลือโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุว่าทำไมจึงมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ เช่น อาจกำหนดจุดที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่ 10 เปอร์เซ็นต์ คนใดที่ได้คะแนนต่ำกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ ก็จะถูกระบุว่าเป็นผู้ที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง

มีผู้บัญญัติคำศัพท์ภาษาไทยของ Self-esteem ไว้หลายคำ อาทิ การเห็นคุณค่าในตนเอง การนับถือตนเอง ความภูมิใจแห่งตน ความภาคภูมิใจในตนเอง โดยปรากฏคำนิยามที่หลากหลาย ดังนี้

Maslow (1970) กล่าวว่า Self-esteem เป็นความรู้สึกของมนุษย์ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความเข้มแข็ง มีสมรรถภาพ บรรณานจะได้รับความสำเร็จโดยประเมินค่าความสำเร็จไว้สูง และต้องการให้คนรอบข้างยอมรับนับถือในความสำเร็งนั้นด้วย

Sasse (1978) กล่าวว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลว่าตนเองมีความสำคัญและมีคุณค่า ความต้องการได้รับความเชื่อถือ และการยอมรับนับถือจากผู้อื่นเพื่อที่จะ ได้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ และนับถือตนเอง

Robinson and Shaver (1972 อ้างถึงใน คำรงค์คี วิเชียรดิถก, 2545) ให้นิยามว่า เป็นความเคารพที่มีต่อตนเอง มองเห็นตนเองเป็นคนมีค่า โดยไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบตน กับบุคคลอื่นว่าดีกว่าหรือเลวกว่า และไม่คิดว่าตนเองต้องดีเลิศ แต่ควรตระหนักในข้อจำกัดของตน และสามารถคาดหวังได้ว่า จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นอย่างไร

ในปี ค.ศ. 1950 James ได้เสนอแนวคิดเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นอัตราส่วนระหว่างความสำเร็จที่แท้จริงกับความคาดหวังในความสำเร็จของบุคคลนั้น โดยถือเป็นเรื่องอัตวิสัย คือ ประเมินส่วนบุคคล

Coopersmith (1984) ได้ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลว่า เป็นการรับรู้ถึงความสำคัญ ความสามารถ ความดี และพลังอำนาจของตนเอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เป็นลักษณะเฉพาะบุคคล และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

นภาพร พุ่มพฤษ (2529) ทำการแปลความหมายของคำว่า Self-Esteem ว่า เป็นความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งหมายถึง การพิจารณาตัดสินค่าของตนตามความรู้สึก และทัศนคติที่มีต่อตนเองในเรื่องการประสบความสำเร็จ การประสบความสำเร็จล้มเหลว การปฏิเสธตนเอง การพึ่งตนเอง คิดว่าตนเองมีค่าในสังคม ตลอดจนการยอมรับจากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน

พลนุช พุ่มไสว (2543) กล่าวว่า โดยสรุปเกี่ยวกับความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองว่าเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเอง ซึ่งแสดงออกมาในรูปของทัศนคติที่มีต่อตนเอง และแสดงพฤติกรรมตามทัศนคตินั้น

คำรงค์คี วิเชียรดิถก (2545) อธิบายความหมายของ ความภาคภูมิใจในตนเองว่าเป็นความรู้สึกพึงพอใจและเห็นคุณค่าในตนเอง ในเรื่องการยอมรับตนเอง การได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ครูอาจารย์ บิดามารดา และการประสบความสำเร็จของตนเอง

สุพัตรา ทาวงศ์ (2551) ให้ความหมายของ ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem) คือ ความรู้สึกที่มีบุคคลมีต่อตนเองในทางที่ดี มีความเคารพและยอมรับตนเองว่ามีความสำคัญ มีความสามารถและใช้ความสามารถที่มีอยู่กระทำการสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ยอมรับนับถือตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง เคารพในตนเองและผู้อื่น และมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมาย

สมศักดิ์ กิจธนวัฒน์ (2547) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อตนเอง จากการประเมินตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญและความมีคุณค่า และ

การประสบความสำเร็จ โดยแสดงออกมาในรูปของทัศนคติที่มีต่อตนเอง มีความรู้สึกเคารพ ยอมรับนับถือ เห็นคุณค่า และความสำคัญในตนเอง

ลักษณะ สกอลทอง (2550) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ การมีทัศนคติในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง การตัดสินใจ และประเมินตนเองด้านความสามารถ การเป็นที่ยอมรับจากสังคม ส่งผลต่อความสามารถที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้สำเร็จ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล (Self-Esteem) เป็นความรู้สึกพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อตนเอง ประเมินคุณค่าตนเองจากการยอมรับจากสังคมรอบข้าง ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครูอาจารย์ และอื่นๆ พบนอกกับความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามศักยภาพ และความคาดหวังของตน อย่างเชื่อมั่นในตนเอง เคารพนับถือยอมรับตนเองและผู้อื่น เข้าใจในข้อจำกัดและไม่เปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น เห็นความสำคัญของตน และมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมาย

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

นักจิตวิทยาต่างมีแนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลแตกต่างกันออกไปบ้าง แต่โดยภาพรวมแล้วต่างก็มีสาระสำคัญที่อธิบายว่า การเห็นคุณค่าในตนเองสัมพันธ์กับความต้องการ โดยพื้นฐานของมนุษย์และส่งผลถึงบุคลิกภาพ และการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ดังที่ได้ศึกษาจากทฤษฎีและแนวคิดต่อไปนี้

2.2.1 แนวคิดเรื่องการเห็นคุณค่าในตนเอง ของ James (1950) ซึ่งเขียนออกมาเป็นสูตร ได้ว่า

$$\text{Self-Esteem} = \frac{\text{Success}}{\text{Pretentions}}$$

(การเห็นคุณค่าในตนเอง) (ความสำเร็จ) (ความคาดหวัง)

สูตรนี้อธิบายว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล คือ อัตราส่วนของความสำเร็จที่แท้จริงกับความคาดหวังในความสำเร็จของบุคคลนั้นๆ ซึ่งถือเป็นการประเมิน โดยส่วนตัวหรือส่วนบุคคล ต่อมา Robert L. Jackson (1979 อ้างถึงใน นภาพร พุ่มพฤษย์) จึงได้แปลอัตราส่วนนี้ ให้อยู่ในรูปจิตวิทยาสมัยใหม่มากขึ้น ดังต่อไปนี้

$$\begin{array}{ccc} \text{Self-Esteem} & = & \text{Material goods possessed} \\ \text{(การเห็นคุณค่าในตนเอง)} & & \text{(คุณค่าที่บุคคลมีอยู่)} \\ & & \hline & & \text{Material goods needs} \\ & & \text{(คุณค่าที่บุคคลต้องการ)} \end{array}$$

2.2.2 แนวคิดเรื่องการยอมรับตนเองของ คาร์ล รอเจอร์ (1961) ประกอบด้วย

1) การเปิดใจกว้างรับประสบการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความพอใจของแต่ละบุคคลต่อประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับโดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นด้านบวกหรือด้านลบ

2) ความจำเป็นในการดำรงชีวิต คือ ไม่ต่อต้าน หรือ ขัดขวางประสบการณ์ใดๆ ที่ผ่านเข้ามาแต่สามารถยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ และมีชีวิตอยู่ด้วยความสุข การยอมรับได้ในระดับนี้ จะทำให้บุคคลนั้นสามารถที่จะเผชิญกับสิ่งใหม่ที่สำคัญกว่า อันอาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

3) ความเชื่อมั่นในตนเอง คือ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่าสามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเองโดยไม่ขึ้นกับคนอื่น ยอมรับสภาพความเป็นจริงว่าตนเองพร้อม และเปิดใจกว้างในการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และไม่ยอมรับให้ผู้อื่นมากำหนดทางให้ตนเดิน

4) มีความเป็นอิสระ คือ มีความเชื่อมั่นในการที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่ขึ้นกับผู้อื่น หรือการคาดหวังความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือจากสังคมใดๆ มีความซื่อสัตย์อยู่ตลอดเวลา

5) มีความคิดสร้างสรรค์ คือ มีความคิดริเริ่มในสิ่งที่ยู่ตลอดเวลา รู้จักวิธีการหลีกเลี่ยง หรือสามารถเผชิญกับสิ่งต่างๆ ได้

2.2.3 แนวคิดเรื่องการยอมรับตนเองของ Maslow (1970) ประกอบด้วย

2.2.3.1 การเห็นคุณค่าของตนเองจากภายใน คือ การที่บุคคลมีความสามารถ มีสมรรถนะ และการกระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการกระทำแล้วได้ผลตามที่ตนเองปรารถนา โดยกระบวนการนี้เกี่ยวข้องกับการกระทำการควบคุมผลที่กำลังความสามารถ เพราะถ้าบุคคลรู้จักตนเอง และประเมินตนเองจากการกระทำได้รับผลสำเร็จจากความพากเพียรพยายาม สิ่งนี้เป็นพื้นฐานของคุณสมบัติแห่งตน การเห็นคุณค่าในตนเองขั้นพื้นฐานจะถูกสร้างขึ้นอย่างถาวรจากประสบการณ์แรกของชีวิต

2.2.3.2 การเห็นคุณค่าของตนเองจากภายนอก คือ สร้างขึ้นโดยผ่านการประเมินปฏิสัมพันธ์สิ่งต่างๆ ในชีวิต และเกี่ยวข้องกับกาชรเปลี่ยนแปลงบทบาทอันเนื่องมาจาก

ชีวิตประจำวันและการได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต เป็นส่วนที่มีความสำคัญมากกว่าการเห็นคุณค่าในตนเองขั้นพื้นฐาน เพราะถ้าตกลงบุคคลจะแสดงออกถึงความหมกหมองหมกแรงแอนกล้า มีพฤติกรรมที่ผิดแปลกไปจากเดิม

2.2.4 แนวคิดเรื่องการยอมรับตนเองของ อิริคสัน (1963) ประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 เป็นพัฒนาการของการไว้วางใจและไม่ไว้วางใจ ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองดี ได้รับความเมตตากรุณา ได้รับความอบอุ่น ความสนใจจากผู้ใหญ่ เด็กจะมองสิ่งแวดล้อมในแง่ดี ไว้วางใจจากผู้อื่น และคิดไปจนโต

ขั้นที่ 2 เป็นความต้องการอิสระ เป็นตัวของตัวเองในการเลี้ยงดู โดยให้เด็กช่วยเหลือตนเองบ้างในบางเรื่อง ให้เด็กได้ทำอะไรเพื่อตนเองบ้าง เด็กจะรู้สึกมั่นใจในตนเอง ภูมิใจในตนเอง

ขั้นที่ 3 อยู่ในช่วงอยากรู้ อยากเห็น อยากซัก อยากถาม ถ้าผู้ใหญ่ยอมรับตอบสนองต่อความอยากรู้ อยากเห็น อธิบายด้วยถ้อยคำง่ายๆ อย่างมีเหตุผลว่าสิ่งใดควรไม่ควร อยากรู้ก็จะช่วยพัฒนาความคิดและสติปัญญาของเด็กได้มาก

ขั้นที่ 4 ระยะนี้เด็กชอบประเมินผลการกระทำของตนเอง ถ้าทำแล้วได้ผลดีก็จะภูมิใจมาก ถ้าผิดหวังก็จะเกิดความรู้สึกค้อย อาจมองตนเองค้อยต่ำกว่าความเป็นจริง

ขั้นที่ 5 เป็นช่วงระยะวัยรุ่น จะมีความสนใจในตนเองมากเป็นพิเศษ ถ้าได้รับการเลี้ยงดูดี เด็กจะเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง แต่ถ้าเลี้ยงดูไม่ดี ก็อาจเกิดก่อพฤติกรรมที่ทำให้เกิดปัญหาได้

ขั้นที่ 6 พัฒนาการวัยนี้ขึ้นอยู่กับในวัยต้นๆ ถ้าพัฒนาดีก็จะมองสิ่งแวดล้อมในแง่ดี แต่ถ้าพัฒนามาทางตรงกันข้ามก็จะแยกตัวหนีสังคมหรือแยกตัวจากเพื่อนได้

ขั้นที่ 7 เป็นระยะที่มีความคิดเป็นผู้ใหญ่ ถ้าพัฒนามาดีก็จะมีความรับผิดชอบดี ทำงานได้เป็นอย่างดี มีสังคมและครอบครัวที่ดี

ขั้นที่ 8 ถ้าพัฒนามาดีจะเป็นคนที่พร้อมที่จะเสียสละ มีความรับผิดชอบสูง มองโลกด้วยสายตาที่เป็นจริง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์กับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และส่งผลถึงบุคลิกภาพ การแสดงพฤติกรรมของบุคคล หากในระหว่างการเจริญเติบโตของบุคคลหนึ่ง มีการเสริมสร้างและปลูกฝังการเห็นคุณค่าในตนเอง และทราบถึงความสามารถของตนจากการประเมิน พร้อมทั้งได้รับแรงเสริมจากสิ่งแวดล้อม บุคคลก็จะ

แสดงออก ถึงการยอมรับในความสามารถของตนเอง มีความเชื่อมั่น มีความรับผิดชอบ สามารถแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ และเป็นประโยชน์แก่ตนและบุคคลรอบข้างต่อไปได้

2.3 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับตนเอง ทำให้คนเรามีความเป็นตัวของตัวเองสูง มีความเชื่อมั่น มีความมุ่งมั่น มานะพยายามในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ และมีความรู้สึกต่อตนเองรวมถึงผู้อื่นในด้านที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตในสังคม ไม่ว่าจะ เป็นสังคมใดก็ตามถือได้ว่าเป็นความจำเป็นในพื้นฐานของมนุษย์ การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในชีวิตนั้น ก็ขึ้นอยู่กับ การเห็นคุณค่าในตนเอง บุคคลใดที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำ บุคคลนั้นจะมีความไม่มั่นใจต่อสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เกิดความท้อแท้ เบื่อหน่าย ขาดความมุ่งมั่น ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ขาดพลังที่จะสร้างสรรค์แก่ตนเอง ทำให้ชีวิตล้มเหลวได้ง่าย และมีแนวโน้มที่จะทำลายตนเอง ดังเช่น อนุพงษ์ สุธรรมนิรันดร์, อุไรวรรณ แก่นจันทร์, ลักษณา พงษ์ภุมมา และ วลัยยา สุวรรณโชติ (2544) ทำการศึกษาและพบว่าการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) และภาวะซึมเศร้า (Depression) มีส่วนสัมพันธ์กับวัยรุ่นที่ใช้สารเสพติด ความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองเชิงบวก (Positive self-esteem) เป็นปัจจัยที่ช่วยป้องกันให้วัยรุ่นห่างจากสารเสพติด วัยรุ่นที่มีความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองต่ำ (Low self-esteem) จะมีส่วนสัมพันธ์กับการใช้สารเสพติดทั้งในแง่ความเสี่ยง และผลแทรกซ้อนหลังการใช้สารเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับ Lewinsohn และคณะ ศึกษาเด็กวัยรุ่นที่คิดสารเสพติดพบว่ามีอาการร่วมของกลุ่มอาการซึมเศร้า กังวลใจ รวมทั้ง โรคและปัญหาทางพฤติกรรมได้สูงกว่าเด็กวัยรุ่นปกติ

เพ็ญศิริ อิ่มอุดม (2551) กล่าวว่า นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยกล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองและความสำเร็จของการศึกษาที่ต้องการก่อให้เกิดการเรียนรู้ตามความคาดหวังของสังคม ว่าการสร้างประชากรที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข นอกจากต้องมีการพัฒนาความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน ยังต้องมีการส่งเสริมความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในจิตใจ แสดงออกถึงการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยต้องให้นักเรียนมี โอกาสรับรู้และเรียนรู้ความเป็นจริง รู้จักปรับตัว ยอมรับการกระทำของตนเอง และภูมิใจในความเป็นตัวเอง เพื่อเติมเต็มให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาด้านอื่นๆมากยิ่งขึ้น

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับการประสบความสำเร็จในชีวิต จนถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญ ทำให้มนุษย์มีความสุขในการดำรงชีวิตประจำวัน การทำงาน การเรียน และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และเป็นสิ่งที่ช่วยไม่ให้มนุษย์ต้องเผชิญกับภาวะเสี่ยงต่อโรคซึมเศร้า เนื่องจากมีกำลังใจที่เข้มแข็ง

2.4 ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง

Lorr and Wunderlich (1986) กล่าวถึงองค์ประกอบที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองไว้สองด้าน คือ

1) องค์ประกอบด้านความเชื่อมั่น

- 1.1) มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน
- 1.2) มีความคาดหวังในความสำเร็จ
- 1.3) สามารถทำอะไรก็ได้ด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจ
- 1.4) รู้สึกมั่นใจในตนเอง
- 1.5) ประสบความสำเร็จในหลายด้าน
- 1.6) มีความสามารถสูง
- 1.7) ชื่นชมตนเอง
- 1.8) ประเมินตนเองอย่างเชื่อมั่น
- 1.9) สามารถทำอะไรได้ตามต้องการ
- 1.10) มุ่งหวังชัยชนะในการแข่งขัน
- 1.11) ประสบความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว

2) องค์ประกอบด้านความเป็นนิยาม

- 2.1) เป็นที่ชื่นชอบในหมู่เพื่อนฝูง
- 2.2) คนทั่วไปมักคิดคึกกับตน
- 2.3) คนทั่วไปชอบที่จะอยู่ด้วย
- 2.4) มักเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ
- 2.5) ได้รับความสนใจมาก
- 2.6) คนทั่วไปเคารพยำเกรง
- 2.7) ได้รับการกล่าวถึงแต่สิ่งดีๆ
- 2.8) ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมาก
- 2.9) เป็นที่วางใจของผู้อื่น
- 2.10) คนส่วนมากชอบคบหาสมาคมด้วย
- 2.11) สนุกสนานเมื่ออยู่ด้วย

Branden (1981) กล่าวว่าพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง มีดังนี้

- 1) มีใบหน้าท่าทาง วิธีการพูด และการเคลื่อนไหวแฝงไว้ด้วยความแจ่มใส ร่าเริง มีชีวิตชีวา มีความปิติยินดีปรากฏอยู่ในตัว
- 2) สามารถพูดถึงความสำเร็จหรือบกพร่องของตนเองอย่างตรงไปตรงมา
- 3) สามารถเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับความสรรเสริญ การแสดงออกด้วยความรัก ความซาบซึ้ง
- 4) สามารถเปิดใจรับคำตำหนิ ไม่ทุกขร้อนเมื่อกล่าวถึงความผิดพลาดของตน
- 5) คำพูดและการเคลื่อนไหว เป็นไปตามธรรมชาติ
- 6) มีความกลมกลืนกันอย่างดี ระหว่างคำพูด การกระทำ การแสดงออก และการเคลื่อนไหว
- 7) มีเจตคติที่เปิดเผย อยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและประสบการณ์ใหม่ๆ และ โอกาสใหม่ๆ ในชีวิต
- 8) สามารถที่จะเห็นและสนุกสนานกับแง่ตลกของชีวิต ทั้งของตนเองและผู้อื่น
- 9) มีเจตคติที่ยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อสถานการณ์ และสิ่งท้าทาย มีวิถุนิยมของการเป็นคนช่างคิด และไม่เอาจริงเอาจังกับชีวิตมากเกินไป
- 10) มีพฤติกรรมการแสดงออกในทางที่เหมาะสม
- 11) สามารถเป็นตัวของตัวเอง แมตคอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ตึงเครียด

พจนนุช พุ่มไสว (2543) ทำการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองและพบว่า ผู้ที่มีความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองสูง จะเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มองว่าตนเองฉลาด มีพลังและความสามารถในการช่วยเหลือตนเองได้ มีความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคและเผชิญกับปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อน มีความกระตือรือร้น ยอมรับความจริง เข้าใจและสามารถชี้แจงข้อดี-ข้อด้อยของตนเองได้อย่างตรงไปตรงมา กล้าแสดงทัศนคติออกมาอย่างเปิดเผย และขณะเดียวกันก็ยอมรับคำวิจารณ์ได้ มีอารมณ์ขัน กล้าที่จะลองสิ่งแปลกใหม่ ปรับตัวได้ดี ชอบการมีส่วนร่วม และเป็นอิสระ ยอมให้สังคมกำหนดบทบาทให้น้อย

ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง มีลักษณะที่สามารถยอมรับข้อดีข้อเสียของตนเองได้ รวมถึงการกล่าวถึงข้อผิดพลาดของตนเองให้แก่ผู้อื่นฟัง มองโลกในแง่ดี เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง กล้าแสดงออก เปิดเผย สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อารมณ์ดี ปรับตัวได้ดี ให้เกียรติตนเองและผู้อื่น รวมทั้งยอมรับในกติกาทางสังคม

2.5 ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

Khera (1998) ได้ทำการรวบรวมและเปรียบเทียบลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ ดังปรากฏต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลที่มีการที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

ลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง	ลักษณะของผู้ที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ
พูดคุยเกี่ยวกับความคิด	พูดคุยเกี่ยวกับผู้อื่น
มีทัศนคติในทางหวังใยดูแล	มีทัศนคติในทางวิพากษ์วิจารณ์
มีความอ่อนน้อมถ่อมตน	มีความเย่อหยิ่ง จองหอง
มีความมั่นใจ	มีความสับสน วุ่นวายใจ
สนใจเกี่ยวกับลักษณะนิสัย	สนใจเกี่ยวกับการมีชื่อเสียง
มีความกล้าแสดงออก	มีความก้าวร้าว รุนแรง
มีความรับผิดชอบ	มักตำหนิและ โทษสิ่งอื่น
มองโลกในแง่ดี	มองโลกในแง่ร้าย
มีความเข้าใจในสิ่งต่างๆ	เชื่อถือ โศคกลาง หาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
ชอบการเรียนรู้	ไม่ชอบเรียนรู้ เชื่อว่าตนรู้ทุกสิ่ง
มีความสนใจในตัวเอง	มีความเห็นแก่ตัว
อ่อนไหว ไหวต่อความรู้สึก	โกรธง่าย อารมณ์เสีย จี้ใจน้อย
มีความสัน โคษ พอเพียง	มีความละ โมบ
รู้จักขอบเขต	ไม่รู้จักขอบเขต
อยู่ในระเบียบวินัย	ไม่อยู่ในระเบียบวินัย บิดเบือนความรู้สึก อิศระเสรี
ชอบการอภิปราย	ชอบการ ได้เถียง ขัดแย้ง
มีความสุขภาพ เรียบร้อย	มีพฤติกรรมหยาบคาย
มีแรงขับจากภายใน	มีแรงขับจากภายนอก
เคารพและยอมรับผู้อื่น	ถูกเหยียดหยามผู้อื่น
เป็นผู้ให้	เป็นผู้รับ
แนะนำไปในทางที่ดี	ชักนำไปในทางที่ผิด

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำว่าจะเป็นผู้ที่ประสบความล้มเหลวในชีวิตทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียน ด้านมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งด้านที่จะก่อความเจริญทั้งปวง (บุรณา ไครรัตน์, 2545) เนื่องจากมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตที่เป็นไปในทางลบ ได้แก่

- 1) ขาดความเชื่อมั่น
- 2) มีการกระทำสับสน
- 3) วิตกกังวล
- 4) มีความประหม่า ห้วนไหว เมื่อรู้ตัวว่าอยู่ในสายตาผู้อื่น
- 5) เก็บตัว ไม่ชอบแสดงออก
- 6) ขี้อาย
- 7) ไม่กล้าปฏิเสธสิ่งที่ตนไม่ต้องการ
- 8) แสวงหาการยอมรับจากผู้อื่น
- 9) มีความคาดหวังในความสำเร็จของตนเองต่ำ
- 10) หลีกเลี่ยงการแก้ปัญหา
- 11) เมื่อพบอุปสรรคหรือความยากลำบากมักละทิ้ง
- 12) ไม่ยอมรับความล้มเหลว
- 13) ไม่มีความยืดหยุ่น ยึดติดกับสิ่งที่เคยชิน ไม่ปรับตัว

นภาพรรณ พุ่มพุกภัย (2529) กล่าวว่า บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะไม่คิดเห็นว่าคุณค่ามีความสำคัญ หรือสามารถทำให้ใครชอบได้ ไม่คิดว่าตนเองสามารถทำสิ่งที่ตนต้องการจริงๆ ได้ดี แม้จะพยายามแล้วก็ตาม บุคคลลักษณะนี้มักจะมีคำถามในด้านการเรียนรู้ หรือด้านวิชาการด้วย นอกจากนี้ยังมีลักษณะอีกประการหนึ่งซึ่งถือเป็นภาวะวิกฤติ (Crisis of Self-Esteem) นั่นคือการเห็นคุณค่าในตนเองเทียม (Pseudo Self-Esteem) เป็นการที่บุคคลป้องกันตนเองให้มีการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างไม่สมเหตุสมผล เพื่อลดความกังวล หลอกตัวเอง เพื่อให้รู้สึกมั่นคง ซึ่งจะมี 2 นัยสำคัญ คือ

- 1) จะหลบเลี่ยงถดถอย หาเหตุผลเข้าข้างตนเองเพื่อปฏิเสธความคิดที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง
- 2) จะแสวงหาสิ่งที่สร้างความรู้สึก หรือหาคุณค่าจากสิ่งอื่นๆทดแทน

บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองเทียม จะมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีค่า มีความสามารถเหนือกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น ชอบเอาชนะ และจะทำทุกวิถีทางเพื่อเอาชนะ ตนเองต้องเป็นฝ่ายที่ถูกต้องเสมอ ปัดความผิดให้พ้นตน เห็นแก่ตัว มีความต้องการทางวัตถุ

สูง เพื่อเสริมคุณค่าให้แก่ตน รวมทั้งชอบคุยโอ้อวดเกินจริง อันเป็นลักษณะของบุคคลที่ยึดเอาตนเองเป็นที่ตั้ง อาจกล่าวได้ว่า ไม่ใช่พฤติกรรมของบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงอย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่า ผู้ที่มีความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองต่ำ จะมีแนวโน้มซึมเศร้า และวิตกกังวล ประเมินตนเองในทางลบ ไม่กล้าแสดงออกทางความคิดและความรู้สึก ขาดความเชื่อมั่น และไว้วางใจในตนเอง มีบทบาทในกลุ่มหรือสังคมที่ตนอยู่น้อย ปิดกั้นตัวเอง เจ็บ แยกตัว มีความลำบากใจที่จะยอมรับ หรือสนับสนุนผู้อื่น มักมีความยุ่งยากทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เมื่อได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์หรือถูกตำหนิ จะรู้สึกกระทบกระเทือนอย่างแรง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็มักจะโทษตัวเอง และรู้สึกเจ็บปวดกับปัญหาอย่างมากมาย หรือในทางตรงกันข้ามอาจมีการเห็นคุณค่าในตนเองเทียม นั่นคือ มีพฤติกรรมที่พยายามเอาชนะ ทำตนเองให้เหนือกว่าบุคคลอื่น ด้วยการแสดงออกทางคำพูดและการกระทำ รวมทั้งใช้วัตถุภายนอก เพื่อให้รู้สึกว่าคุณค่า

2.6 แนวทางการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

วิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นวิธีการที่ไม่มีหลักเกณฑ์ หรือกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว เนื่องจากความแตกต่างของแต่ละบุคคล (ชไมพร เจริญนครบุรี, 2546) ดังนั้น ต้องพิจารณาที่ลักษณะของบุคคล เพื่อเลือกรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น วิธีการต่อไปนี้

Sasse (1978) เสนอวิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) สร้างความมั่นใจให้แก่ตนเอง โดยนึกถึงความสำเร็จข้างหน้าในชีวิต
- 2) ให้รางวัลตัวเอง หรืออาจจะชมเชยตนเอง เมื่อสามารถทำงานลุล่วงไปด้วยดี
- 3) สะสมบันทึกความสำเร็จ เขียนความสำเร็จ หรือสิ่งที่ดีได้ดีเป็นระยะเวลา

ติดต่อกันหลายๆ สัปดาห์ หรือหลายเดือน อาจเป็นความสำเร็จในโครงการต่างๆ การช่วยเหลือผู้อื่น หรือการทำงานที่สำคัญต่อตนเองและสังคม

Bradshaw (1981) กล่าวว่า กระบวนการที่จะพัฒนาบุคคลให้เกิดความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นนั้น ควรศึกษาค้นหาวิธีที่จะทำให้บุคคลนั้นๆ ได้รับประสบการณ์ในด้านใดด้านหนึ่ง หรือมากกว่า ใน 4 ด้าน ต่อไปนี้

- 1) ให้ได้รับประสบการณ์ที่เป็นผลสำเร็จ เช่น ทางด้านวิชาการ และการประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์หรือความคาดหวัง
- 2) ให้ได้รับประสบการณ์ที่จะทำให้บุคคลได้แสดงอำนาจส่วนบุคคล หรือการมีอิทธิพลอยู่เหนือเหตุการณ์และบุคคลที่มีความสำคัญต่อเขา

3) ให้ได้รับประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่า และได้รับการเอาใจใส่จากบุคคลที่มีความสำคัญและมีความหมายต่อเขา

4) ให้ได้มีโอกาสที่จะพัฒนา หรือแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยม ในตัวเขา โดยหมายรวมถึงความเชื่อต่างๆ ด้านศาสนา จริยธรรม

เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์ดังกล่าวไม่ว่าด้านใด เพียงด้านเดียว หรือหลายด้าน ก็ตาม จะส่งผลให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกถึงคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น

Bruno (1983) กล่าวถึงแนวทางการสร้างเสริมคุณลักษณะของการเห็นคุณค่า ในตนเองด้วยตัวบุคคลนั้นว่ามีข้อควรนำมาประกอบการพิจารณาคำเนิการอีก 4 ประการ คือ

1) การรับการเสนอแนะ โดยตรงจากผู้อื่น หรือจากตนเอง มาเป็นข้อมูลนำเข้าไป ที่ให้เกิดกำลังใจ และให้การเสริมแรงทางบวกอย่างต่อเนื่อง

2) เพิ่มความสำเร็จให้แก่ตนเอง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3) ลดความคาดหวังลงให้พอเหมาะพอดีกับความสามารถที่แท้จริงของตนเอง

4) ให้อภัยการประเมินค่าตนเอง โดยใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล

Coopersmith (1984) ได้เสนอแนะวิธีการเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง 7 ประการ ดังนี้

1) ยอมรับความรู้สึกที่แท้จริง ต้องยอมรับความรู้สึกด้านลบเกิดขึ้นได้กับทุกคน การยอมรับจะช่วยให้กล้าแสดงความเป็นตัวของตัวเอง และเปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงออกมา

2) ตระหนักในความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่ละคนจะประสบปัญหา และมีวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ต่างกัน หากมีผู้คอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และร่วมค้นหาวิธีการแก้ไข ปัญหา พวกเขาจะได้รับแนวทางที่เหมาะสม

3) ควรหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงฉับพลันที่อาจเกิดขึ้น และทำให้เกิด ความไม่มั่นใจในสถานการณ์ของบุคคลนั้นได้

4) สร้างการยอมรับนับถือ และความมั่นคงให้เกิดขึ้น

5) การคาดหวังของบุคคลรอบข้าง อาจทำให้กดดันจนเกิดผลเสียได้ จึงควร คาดหวังอย่างเหมาะสมกับความสามารถของเขา

6) ในกรณีบุคคลเหล่านั้นเป็นเด็ก ครูควรมีบุคลิกภาพเชิงบวก ทำตนเป็น แบบอย่างที่ดี

7) ผู้ปกครองพึงระลึกว่า การช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาด้วย ตนเอง ทำให้เด็กเกิดความเข้มแข็งที่จะเผชิญอุปสรรคต่างๆ \

เฟนสเตอร์เฮม และ บาเออร์ (2536) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกตนเอง เพื่อเสริมความมั่นใจ และการเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยการวาง โปรแกรมจุดหมายปลายทาง และ จุดมุ่งหมายย่อย ดังต่อไปนี้

- 1) วางจุดหมายระยะยาวของตนเอง นึกถึงสิ่งที่ตนใฝ่ฝันในอนาคตข้างหน้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัวและสังคม หรือความสนใจในอาชีพ
- 2) วางจุดหมายย่อยต่างๆเอาไว้ เพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตไปถึงจุดหมายระยะยาว และเมื่อบรรลุจุดหมายย่อยต่างๆจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้รับความสำเร็จนั้นด้วย
- 3) สร้างภาพพจน์ในอุดมคติของตนเอง นึกถึงลักษณะและคุณสมบัติทั้งหมด ที่อยากจะมี รวมถึงรายละเอียดปลีกย่อย ทั้งการแต่งกาย วิธีการพูด เขียนลักษณะเหล่านั้น โดยจัดลำดับความสำคัญ ควรเขียนลักษณะเด่นๆของตัวคนในอุดมคติออกมาให้มาก ตรวจสอบลักษณะเหล่านั้นเปรียบเทียบกับลักษณะที่ตนเองเป็นอยู่จริง ปรับเปลี่ยนวิธีการใช้ชีวิตให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดบุคลิกภาพนั้น
- 4) รู้ถึงข้อจำกัดของตนเอง ไม่ควรวางจุดหมายที่ตนไม่สามารถทำได้ ควรเข้าใจว่า บุคคลไม่สามารถทำหรือเป็นทุกอย่างได้ในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ บุคคลยังมีข้อจำกัดในด้านอายุและความสามารถ จึงทำให้ไม่สามารถทำบางสิ่งได้
- 5) ในขณะที่จำกัดวงตัวเองด้วยการกระทำและความเป็นอยู่ใหม่ๆ จุดหมายระยะยาวอาจจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่รู้ตัว หรืออาจเกิดจากเจตนาก็ได้ เนื่องจากเมื่อเวลาเปลี่ยนไป จุดหมายนั้นอาจไม่เหมาะสมอีกต่อไปแล้ว

แนวทางการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสามารถปฏิบัติได้อย่างหลากหลาย โดยเน้นให้บุคคลได้รับประสบการณ์ด้วยตนเอง ขอมรับสิ่งที่ตนเองเป็น ไม่ว่าจะเป็นข้อดี หรือข้อด้อย เข้าใจสิ่งที่ตนเองต้องการหรือคาดหวัง ไม่คาดหวังสูงเกินไป และพยายามกระทำสิ่งต่างๆตามความสามารถของตน เมื่อทำสิ่งใดสำเร็จแล้วก็ควรชมเชย หรือให้กำลังใจตนเอง สร้างแรงเสริมในด้านบวกอย่างต่อเนื่อง

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการละคร และละครบำบัด

3.1 ความหมายของการละคร และละครบำบัด

ละคร หมายถึง การแสดงประเภทหนึ่ง ผู้แสดง เรียกว่า ตัวละคร มีเวทีหรือสถานที่ใช้ในการแสดง มีบทให้ตัวละครแสดงตามเนื้อเรื่อง โดยมากมีดนตรีประกอบ มีลักษณะแตกต่างกันออกไปหลายชนิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) แต่มีนักวิจัยหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของละคร และละครบำบัดว่า

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2524) กล่าวว่า ละครเป็นศิลปะร่วม คือ ศิลปะที่รวมเอาศิลปะอื่นๆหลายแขนงเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม ไม่มีการก้าวก่าย หรือขัดกันในเชิงศิลป์ และสะท้อนภาพออกมาสู่สายตาผู้ชมได้อย่างน่าสนใจ มีคุณค่าทั้งด้านศิลปะและวรรณคดี และให้แง่คิดที่จะนำไปสู่ความเข้าใจชีวิตและธรรมชาติของมนุษย์

วราภรณ์ วัจนะพันธ์ (2542) สรุปคำนิยามของละคร ว่าเป็น “การแสดงที่นำเสนอเป็นเรื่องราวซึ่งประกอบไปด้วยจุดเปิดเรื่อง ข้อขัดหรือปมของเรื่อง และจุดจบ ศิลปะการแสดงละครไทยเป็นที่รวมของศาสตร์หลายแขนงที่มาผสมผสานกันให้เกิดความกลมกลืน ไม่ว่าจะเป็น จิตรกรรม จิตรกรสามารถถ่ายทอดความรู้สึกผ่านรูปร่าง ประติมากรรม ปฏิมากรถ่ายทอดความรู้สึกผ่านรูปทรง สถาปัตยกรรม สถาปนิกถ่ายทอดความรู้สึกโดยผ่าน โครงสร้าง วรรณคดี หรือวรรณศิลป์ มีกวีถ่ายทอดความรู้สึกโดยผ่านศิลปะการใช้ถ้อยคำสำนวนโวหาร นาฏศิลป์ก็มีศิลปินถ่ายทอดความงดงามของลีลาท่าทางตามธรรมชาติออกสู่สายตาตามมนุษย์ในรูปของการแสดง ส่วนดุริยางคศิลป์ นักดนตรีได้ถ่ายทอดความรู้สึกโดยผ่านทางเพลงและการบรรเลงดนตรี ศิลปะทุกแขนงจึงล้วนเป็นองค์ประกอบของนาฏศิลป์ทั้งสิ้น”

สำหรับผู้ศึกษาละครตะวันตก จะได้ยินคำว่า Drama Play และ Theater ซึ่งใช้ในความหมายการละคร โดย เขาวรัตน์ การพานิช (2538) ได้อธิบาย คำว่า Drama และ Play สามารถใช้แทนกันได้ หมายถึง ละครที่เป็นการแสดงและบทละครที่ใช้แสดง ส่วน Theater หมายถึง โรงละคร หรืออาจใช้ในความหมายของบทละครในรูปงานประพันธ์ที่เป็นวรรณคดี

Esslin (1967 อ้างถึงใน เขาวรัตน์ การพานิช, 2538) เห็นว่าควรจะรวมเอาละครเวทีที่มีนักแสดงสื่อความหมายต่อคนดูด้วยการใช้คำพูด ละครใบ้ และละครที่จัดแสดงในสื่อมวลชนต่างๆ คือ วิทยุ ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ เนื่องจากมีพื้นฐานการแสดงที่ยึดหลักการเบื้องต้นทางจิตวิทยาการรับรู้ และความเข้าใจในการสื่อความหมายของละครแบบแผนเหมือนกัน

จากคำนิยามข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ละคร เป็นศิลปะทางการแสดงประเภทหนึ่ง ที่รวมเอาศาสตร์ทางศิลปะแขนงอื่นๆ มานำเสนอให้ผู้ชม โดยยึดหลักการเบื้องต้นทางจิตวิทยาการรับรู้ และความเข้าใจในการสื่อความหมาย

ในปัจจุบัน ได้มีการนำศาสตร์ทางละครมาใช้มากกว่าการเป็นศิลปะทางการแสดง เช่น การนำละครมาใช้ในการศึกษา หรือการบำบัดรักษา เรียกว่า ละครบำบัด หรือ Dramatherapy

Jennings (1990) ได้ให้ความหมายของ Dramatherapy ว่าเป็นรูปแบบงานศิลปะประเภทหนึ่ง ที่ปรากฏเป็นกิจกรรมทางการบำบัดรักษา และการศึกษา ภายใน 30 ปีที่ผ่านมา (จนถึง ค.ศ. 1990) และ British Association of Dramatherapists ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่า Dramatherapy มีเป้าหมายชัดเจนในการบำบัดรักษาด้วยการละคร โดยเป็นวิธีการทำงาน และเล่นที่ใช้ทักษะ

การละครมาเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ การเรียนรู้ ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และการเจริญเติบโต

Dramatherapy ตามความหมายของ Wikipedia.org (2008) กล่าวว่า ละครบำบัดเป็นการนำเทคนิคการจัดกิจกรรมการแสดงมาใช้ในการพัฒนาและบำบัดบุคคล ซึ่งสามารถใช้ได้ในสถานพยาบาล เรือนจำ สำนักงาน และสถานศึกษา มีการจัดกิจกรรมได้หลายรูปแบบ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ เกมละคร ละครใบ้ ละครหุ่นมือ และเทคนิคการแสดงอื่นๆ ที่ไม่ได้เตรียมมาก่อน สามารถประยุกต์ใช้กิจกรรมเฉพาะบุคคล หรือกลุ่มก็ได้ โดยมีจุดประสงค์ให้บุคคลที่ทำการกิจกรรมได้ปลดปล่อยอารมณ์ที่มีความรุนแรงอยู่ให้ลดลง แก้ปัญหาได้ มีความเข้าใจในความจริงของชีวิต บำบัดอาการเจ็บป่วยและความบกพร่องให้ดีขึ้น

Eran (ม.ป.ป.) กล่าวว่า Dramatherapy เป็นวิธีการที่สร้างสรรค์ในการบำบัดดูแล ซึ่งรวมเอาบทละคร การแสดง เรื่องสมมติ การเคลื่อนไหว และการใช้เสียงเข้าไว้ด้วยกัน เปิดโอกาสให้ผู้รับการบำบัดค้นหาอารมณ์ที่ตนเองเก็บกดไว้ และความยุ่งยากที่พวกเขาต้องเผชิญในชีวิตภายในสถานการณ์ที่ปลอดภัยและมีการสนับสนุนพวกเขาอยู่ ความหลากหลายของอุปกรณ์ที่ใช้มีเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมหาวิธีใช้ที่สร้างสรรค์และเหมาะสมที่สุดในการเติมเต็มศักยภาพของตน

3.2 คุณค่าของการละคร

สคโต พันธุม โกมล (2538) แบ่งคุณค่าของการละครตามจุดมุ่งหมายที่จะตอบสนองความต้องการของมนุษย์ใน 3 ระดับ ได้แก่

1) ระดับอารมณ์ ละครทุกรูปแบบมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความบันเทิง ความสนุก เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียดของอารมณ์ หรือบางครั้งก็สร้างความตื่นเต้นและกระตุ้นอารมณ์ เป็นการขจัดความเหนื่อยหน่ายเฉื่อยชา ทำให้มนุษย์มีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

2) ระดับสมอง ละครที่ดีจะให้แง่คิด ความเห็น ถามหรือตอบปัญหาเกี่ยวกับชีวิต ทำให้ผู้ชมได้กลับไปคิดทบทวน พิจารณาเกี่ยวกับตนเอง สังคม และมนุษยชาติ อาจกล่าวได้ว่า ละครพัฒนาสติปัญญาให้แก่มนุษย์

3) ระดับจิตใจ ละครที่ถือกันว่าอยู่ในระดับสูงสุดในเชิงศิลปะและวรรณกรรมจะต้องมีคุณค่าในแง่ของจิตใจ ศิลปะการละครกับจิตใจของมนุษย์มีความสัมพันธ์กัน ละครบางเรื่องสามารถให้ความรู้ลึกซึ้งต่อง่ายจิตใจของมนุษย์ได้

ในแง่ของการละครการศึกษา การละครมีส่วนช่วยในการพัฒนาเด็กและบุคคลหลายประการ ดังที่ วิมลศรี อุปรมัย (2526) จำแนกออกเป็น 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1) พัฒนาการแสดงออกในทางกายหรือบุคลิกภาพ เช่น ใช้เป็นสื่อความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรม เช่น คนดีแสดงออกอย่างไร ผู้ร้ายมีพฤติกรรมอย่างไร สิ่งเหล่านี้จะช่วยปลูกฝังค่านิยมหรือบุคลิกภาพของเด็กไปเรื่อยๆ จนเกิดเป็นรูปแบบที่ดี

2) พัฒนาการแสดงออกในด้านสำเนียง ลีลาการพูดเชิงวาจาการ เนื่องจากการพูดเป็นสิ่งสำคัญของการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การละครมีส่วนช่วยให้เด็กมีการพัฒนาในด้านนี้ด้วย

3) พัฒนาการแสดงออกในด้านอารมณ์ เด็กจะซึมซับอารมณ์ของตัวละครในลักษณะต่างๆ โดยอารมณ์เหล่านี้เป็นสิ่งเสริมความเข้าใจว่าตัวละครตัวใดเป็นตัวดีหรือไม่ดี ครูจะใช้การละครเป็นเครื่องมือส่งเสริมคุณลักษณะทางอารมณ์ที่ดีที่สุด โดยต้องอธิบายด้วยว่าอารมณ์ที่เป็นที่ปรารถนาคือ อารมณ์ดี ก่อนข้างไปทางอารมณ์ขุ่น

4) พัฒนาการแสดงออกในสังคม การละครใช้บทบาทและการแสดงที่จะต้องไปปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในลักษณะหมู่พวก เพียงแต่อาศัยกฎเกณฑ์ และเนื้อเรื่องแต่ง เป็นแกนในการปฏิบัติแทนชีวิตจริงเท่านั้น

5) พัฒนาการแสดงออกในทางสติปัญญา การละครช่วยเสริมสร้างเชาวน์ปัญญาในด้านกรณีต่างๆ โดยสำคัญที่ว่าบทละครแทรกข้อคิดและสติปัญญา รวมทั้งตัวละครมีวิธีการแก้ไขปัญหาวางไร นั่นเท่ากับเป็นกรณีศึกษาในรูปของการแสดง

การละครมีส่วนช่วยในการพัฒนามนุษย์ด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความบันเทิง ผ่อนคลายความตึงเครียด ทำให้มีสุขภาพจิตที่ดี การเสริมสร้างการใช้ภาษาและการพูดให้ดีขึ้น สร้างค่านิยมเกี่ยวกับบุคลิกภาพ เช่น คนที่ดีจะต้องมีบุคลิกเรียบร้อย เป็นต้น และละครซึ่งมีความเสมือนจริง ยังสอดแทรกเนื้อหาที่ให้ข้อคิด วัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีงาม ให้ผู้ชม หรือผู้แสดงได้นำไปขบคิดและพัฒนาเชาวน์ปัญญาของตนเองอีกด้วย

3.3 ประเภทของการละคร

การละครสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท โดยการแบ่งประเภทนั้นมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับปัจจัยในการแบ่ง ซึ่งจะขอนำเสนอประเภทของละครที่แบ่งตามรูปแบบ และแบ่งตามลักษณะการแสดงออก ดังนี้

ศรีนทิพย์ รักษาสัตย์ (2528) แบ่งประเภทละครตามรูปแบบหรือลักษณะ โครงเรื่อง ออกเป็น 9 ประเภทต่อไปนี้

1) โศกนาฏกรรม มีเนื้อเรื่องแสดงออกถึงความทุกข์ทรมานของมนุษย์ มีความจริงจังกับชีวิตมาก มักจบเรื่องด้วยความเศร้า หรือความตาย

2) **สุขนาฏกรรม** เป็นละครที่มีเนื้อเรื่องตลกขบขัน เติมไปด้วยจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ โดยมากตัวละครเอกจะประสบปัญหาแต่แก้ไขเอาชนะอุปสรรคได้ มักจบด้วยความสุขและความสำเร็จ ที่น่าสังเกตคือความตลกขบขันไม่ได้มาจากตัวละครเอก แต่มาจากตัวละครตัวอื่นๆ ทั้งด้านท่าทาง และบทพูด

3) **หัตสนาฏกรรม** เป็นละครตลกไปกฮาที่มีเรื่องราวเหลือเชื่อ เกินความจริง ไม่มีสาระมากนัก การแสดงจะรวดเร็ว เอะอะตึงตัง และความขบขันจะเกิดจากข้อผิดพลาด หรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นกับตัวละคร

4) **สุขนาฏกรรมชีวิต** เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีของสังคมสมัยนิยม ภาษาในเรื่องจะเต็มไปด้วยโวหาร มีบทพูดโต้ตอบทันที

5) **สุขนาฏกรรมเร้าอารมณ์** เป็นละครที่เกี่ยวกับความรัก มีความสนุกสนาน สงสาร และซาบซึ้ง ตัวละครเอกจะมีความน่ารักน่าเอ็นดู เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม เรื่องจะจบอย่างมีความสุข

6) **นาฏกรรมเรื่องรัก** หรือบ้างก็เรียก “ละครอิงนิยาย” เป็นเรื่องราวที่เป็นอุดมคติ ของบุคคลมากกว่าในชีวิตจริง มักเป็นเรื่องการผจญภัยและการเสียสละ ตัวเอกเป็นผู้สูงส่ง วีรบุรุษ หรือวีรสตรี เป็นต้น

7) **นาฏกรรมจินตนาการ** เป็นละครที่มีเนื้อเรื่อง ตัวละคร และฉากเป็นสิ่งที่สมมติ ตัวละครจะมีความสามารถหรือลักษณะเกินความจริง เหนือมนุษย์ มีนางฟ้า เทพเจ้า สัตว์ประหลาด สิ่งสมมติ โดยมากจะเป็นเรื่องราวที่ตัวละครเอกจะพบกับปัญหาในชีวิต และไม่สามารถแก้ปัญหานั้นได้ จนต้องมีเทพเจ้ามาช่วยแก้ไข ละครสำหรับเด็กมักจัดอยู่ในประเภทนี้

8) **นาฏกรรมสะท้อนอารมณ์** เป็นละครประเภทเรังรมย์ มีเนื้อเรื่องดำเนินไปอย่างตื่นเต้น โหด โผน มีการฆาตกรรม การแก้แค้น ความรักที่ซับซ้อนอ่อนเงื่อนไข ความน่ากลัว ความลึกลับ และการก่อกวนแก่ง ตัวเอกจะเป็นคนดี และสามารถเอาชนะสิ่งชั่วร้ายได้

9) **นาฏกรรมทางสังคม** หรือละครสะท้อนสังคม เป็นเรื่องราวพยายามตีแผ่ให้เห็น ข้อบกพร่องทางสังคมที่ควรได้รับการแก้ไข เช่น อาชญากรรม ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาครอบครัว ความยากจน ชุมชนแออัด บางครั้งตัวเอกของเรื่องอาจเป็นกลุ่มชน เพื่อให้ผู้ชมเข้าใจถึงปัญหาส่วนรวม

วราภรณ์ วัจนะพันธ์ (2542) แบ่งประเภทละครสำหรับเด็กที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เป็นดังนี้

1) **ละครใบ้** หมายถึง การแสดงท่าทางโดยใช้องค์ประกอบทุกส่วนของร่างกาย สีหน้า แววตา ในการสื่อสารความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและความต้องการ ไปยังผู้ชมโดยไม่มีการพูดเลย

ศิลปะการแสดงละครประเภทนี้ สามารถแสดงคนเดียว หรือมากกว่าก็ได้ โดยเรื่องราวที่แสดงอาจเป็นสถานการณ์สั้นๆ ซึ่งไม่มีการเตรียมตัวล่วงหน้า หรือเป็นละครเต็มรูปแบบที่มีหลายฉาก เป็นเรื่องเป็นราวก็ได้

กิจกรรมละครใบ้ในระดับง่ายๆ จะเริ่มจากการเล่นสมมุติ ไม่มีรูปแบบ คือ ไม่มีปม ข้อขัดแย้ง ไม่มีการเริ่มต้นและจุดจบ การเล่นสมมุติดังกล่าวยังไม่ใช่ละครที่เป็นแบบแผนตามรูปแบบ ละครใบ้มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ต่อไปนี้

- ส่งเสริมจินตนาการ และการสร้างมโนภาพ
- ส่งเสริมให้เกิดสมาธิ
- ผ่อนคลายความตึงเครียดและส่งเสริมอิสระในการใช้ร่างกายได้ตอบ

กับสถานการณ์แวดล้อมอย่างเป็นธรรมชาติ

2) บทบาทสมมุติ การสมมุติเป็นโลกที่ให้คุณค่าแก่เด็กอย่างกว้างขวาง ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้และตระหนักถึงชีวิตและโลกแห่งความเป็นจริงรอบๆ ผู้นำ การทำกิจกรรมอาจเริ่มต้นด้วยการอ่านหนังสือหรือผูกเรื่องขึ้นมาอย่างทันทีทันใด เกี่ยวกับสถานการณ์ที่มีปมปัญหา ซึ่งควรเป็นปมปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญในชีวิตของเด็ก จากนั้นร่วมกันหาทางเลือก ว่าเด็กจะตัดสินใจทำอะไร อย่างไรก็ตามการแสดงบทบาทสมมุติมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีจิตใจสบาย คลายความเครียดจากการได้แสดงออกตามบทบาทที่ต้องการ

- เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบจากการเรียนรู้จากบทบาทที่เด็กสมมุติตัวเองขึ้น

- เพื่อฝึกให้เด็กมีทักษะทางสังคม
- เพื่อฝึกให้เด็กอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
- เพื่อสร้างความรู้สึกลึกและความเข้าใจต่อบุคคลที่เป็นตัวละครที่เด็กสวม

บทบาท อันเป็นพื้นฐานการเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของผู้ใหญ่

- เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างสร้างสรรค์และเป็นเหตุเป็นผล ในการคิด

กำหนดบทบาท

- เพื่อส่งเสริมให้เด็กได้กระทำตามข้อตกลงที่ให้ไว้กับผู้อื่น ซึ่งเป็น

พื้นฐานของระเบียบกติกาทักษะทางสังคม

- เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษา ด้านการฟังและการพูด

3) ละครจากนิทาน ขั้นตอนการสร้างสรรค์ละครจากนิทานนั้น พึงระลึกไว้ว่า เด็กต้องเกิดจินตนาการในเรื่องราวอย่างถ่องแท้เสียก่อน เนื่องจากให้เด็กสวมบทบาทเป็นคนอื่น

จำลองชีวิตของคนอื่น ซึ่งตัวเด็กอาจไม่มีประสบการณ์ในเรื่องเหล่านั้นมาก่อนก็ได้ การศึกษาทำความเข้าใจกับตัวละครจึงเป็นสิ่งสำคัญ ละครประเภทนี้อาจประยุกต์ใช้ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น นำเอาคนตรีเข้ามาทำเป็นนิทานเพลง เป็นต้น

4) ละครหุ่น ละครหุ่นเป็นศิลปะการแสดงที่ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านตัวละครที่สร้างขึ้นมาเพื่อแทนคนจริงๆ ได้มีการนำเอาละครหุ่นไปใช้ในโรงละคร โฆษณา และการเรียนการสอน รวมทั้งการบำบัด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความสนุกสนาน ให้การศึกษาเด็กปกติ และเด็กเรียนช้า รวมถึงการบำบัดผู้ป่วยบางประเภท

5) การแสดงกลางแจ้ง การแสดงกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่มีขอบเขต และอาณาบริเวณกว้าง ให้ความรู้เกี่ยวกับสาระในการเคลื่อนไหว สามารถจัดการแสดงที่มีผู้แสดงและผู้ชมจำนวนมากได้ แต่ก็เป็นเรื่องยากและท้าทายผู้จัดแสดง เนื่องจากเนื้อที่ที่กว้าง และอาจจะกว้างเกินไปในบางกรณี สมถวิล วิเศษสมบัติ (2525 อ้างถึงใน วราภรณ์ วัจนะพันธ์, 2542) กล่าวถึงหลักของการแสดงกลางแจ้งไว้ว่า

- 5.1) ทำการซ้อมจนสามารถแสดงได้ดี โดยไม่ต้องมี หรือมีการกำกับการแสดงให้น้อยที่สุด
- 5.2) ผู้ร่วมงานทุกคนเข้าใจในหน้าที่ของตนอย่างดี
- 5.3) ผู้แสดงมีปฏิภาณไหวพริบดี
- 5.4) ควรหาโอกาสซ้อมกับสถานที่แสดงจริงอย่างน้อย 1 ครั้ง
- 5.5) มีการประสานงานอย่างดี ระหว่างผู้แสดงกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายเทคนิค
- 5.6) มีความมั่นใจในตนเองระหว่างแสดงให้มากที่สุด

การแบ่งประเภทของละครมีหลายลักษณะ สามารถแบ่งได้โดยรูปแบบ โครงเรื่อง หรือรูปแบบการแสดงออก ทั้งนี้ Dramatherapy เป็นการรวมเอาละครประเภทต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการบำบัด โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้ที่ได้รับการบำบัดด้วย

3.4 องค์ประกอบของละคร

องค์ประกอบของละคร คือ ส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันจนทำให้เกิดกระบวนการจัดแสดงละครหนึ่งเรื่อง มีส่วนช่วยเพิ่มอารมณ์และความสมจริงให้แก่ละครเรื่องนั้นๆ ก่อนลงมือสร้างงานละคร ผู้คนที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในองค์ประกอบของละครดังต่อไปนี้ (วราภรณ์ วัจนะพันธ์, 2542)

3.4.1 โครงเรื่อง

โครงเรื่อง คือ รูปแบบในการนำเสนอเรื่องในละคร การดำเนินการสร้างขึ้นเพื่อให้คนดูติดตาม โครงเรื่องประกอบด้วยเนื้อเรื่อง จุดเริ่มต้น เหตุการณ์ที่เป็นปมขัดแย้งและจุดจบ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันตลอดเรื่อง

3.4.2 ตัวละคร

ตัวละคร คือ ผู้แสดง เป็นภาพรวมของลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลที่ปรากฏในเรื่อง บทบาทของผู้แสดงจะบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ผู้ชม เราสามารถแบ่งตัวละครออกเป็น ตัวละครเอก คือตัวละครที่มีบทบาทสำคัญต่อเรื่อง และตัวละครย่อยที่มาช่วยเสริมให้บทบาทตัวเอกดูเด่น และเรื่องราวสมบูรณ์ขึ้น

3.4.3 บทละคร

บทละคร หมายถึง เรื่องที่จะนำมาใช้ทำการแสดง กำหนดตัวละคร และรายละเอียดอื่นๆ ซึ่งจะประกอบด้วย โครงเรื่อง ฉาก บทสนทนา เพลง แสง สี และเสียงดนตรี

3.4.4 ฉากและอุปกรณ์ประกอบ

ฉาก ในความหมายของนาฏกรรมการแสดง คือ สถานการณ์ที่ปรากฏตามท้องเรื่อง การออกแบบฉากช่วยเสริมความสมจริงให้กับเนื้อเรื่อง

ส่วนอุปกรณ์ประกอบนั้น แบ่งออกเป็นอุปกรณ์การแสดง และอุปกรณ์ฉาก อุปกรณ์การแสดงคือสิ่งที่ผู้แสดงจำเป็นต้องใช้ประกอบท่าทางการแสดงบทบาท แต่อุปกรณ์ฉากนั้นเป็นวัสดุสิ่งของที่นำมาตกแต่งฉากเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์

3.4.5 สี แสง และเสียงดนตรี

สี แสง เสียงดนตรี และรวมถึงเทคนิคพิเศษต่างๆด้วยนั้น มีส่วนในการช่วยสื่อความหมาย และเพิ่มอารมณ์ร่วมให้แก่ผู้ชม

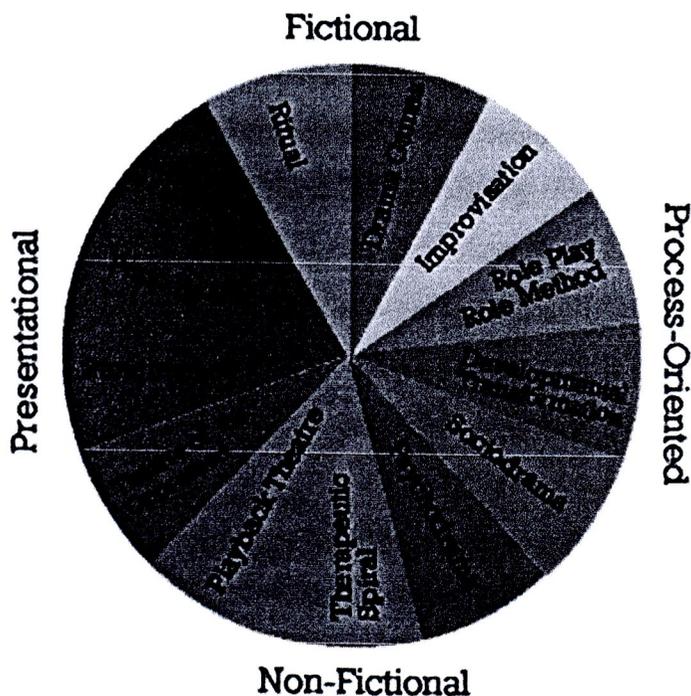
3.4.6 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะรูปแบบและสีของเสื้อผ้า เพราะนั้นสามารถแสดงถึงยุคสมัย ฐานะของตัวละคร รวมทั้งนิสัยใจคอและอารมณ์ของตัวละคร ข้อพึงระวังคือ ไม่ควรแต่งจนเกินจริงของตัวละครนั้นๆ

องค์ประกอบของละครเป็นส่วนต่างๆที่ประกอบกันจนเกิดเป็นการแสดงเรื่องราวได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร บทละคร ฉาก อุปกรณ์ประกอบ แสงสี เสียงดนตรี และเครื่องแต่งกาย หากขาดส่วนหนึ่งส่วนใดไปแล้ว แม้ว่าจะละครจะสามารถดำเนินไปได้ แต่อาจจะไม่ได้รับอรรถรสเท่าที่ควร

3.5 ลักษณะกิจกรรมละครบำบัด

กิจกรรมละครบำบัดไม่ได้มีรูปแบบตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้รับการบำบัดเป็นใคร อายุ เพศ ประเภทของความบกพร่อง และจำนวนเป็นอย่างไร นักบำบัดหรือผู้ที่ให้การช่วยเหลือจะพิจารณาปัจจัยดังกล่าวก่อนจะเลือกกิจกรรมการแสดงมาใช้ อาทิ ละครใบ้ ละครหน้ากาก บทบาทสมมุติ หุ่นมือ ฯลฯ ดังแผนภูมิวงกลม (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบกิจกรรมละครบำบัด

Chesner (1995) เสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมละครบำบัดว่า ควรมีการประเมินเบื้องต้นก่อนทำการบำบัด ซึ่งกลวิธีการประเมินผู้รับการบำบัดมี 3 วิธี ที่สามารถนำมาใช้ในกรณีที่ต้องการประเมินแบบเน้นหนักในตัวบุคคล และเป็นแนวทางในการประเมินแบบกลุ่ม ดังนี้

1) Spectrogram เป็นเทคนิคทางละครบำบัดที่ได้รับความนิยมมาก สามารถใช้ได้กับทั้งผู้ใหญ่และเด็ก วิธีนี้มีความยืดหยุ่นและดูไม่ถูกคามเกินไปสำหรับนักบำบัด และช่วยสะท้อนให้ผู้รับการบำบัดเห็นโลกของตนเอง เป็นหลักวิธีที่เกี่ยวกับการมองเห็นโลกภายในใจ ของผู้รับการบำบัด และแสดงออกมาเป็นวัตถุภายนอก วิธีการนี้ ผู้บำบัดจะเตรียมกล่องใส่วัตถุขนาดเล็กที่มีรูปร่างลักษณะ พื้นผิว และสีสันทัน แตกต่างกันไป กล่องนี้จะวางอยู่บนโต๊ะหรือพื้น ให้ผู้รับการ

บำบัดสำรวจและเลือก วัตถุเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ใช้แทนผู้คน สถานที่ ปัญหา และความสนใจในขณะนั้นของผู้รับการบำบัด

2) Genogram วิธีนี้ใช้ได้เฉพาะกับผู้รับการบำบัดที่สามารถพูดหรือใช้สัญลักษณ์ได้ มันมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับบุคคลที่อ่านและเขียนได้ ความสำคัญของวิธีนี้อยู่ที่การแสดงภาพแทนสถานะของตนเองในครอบครัวภายในการรับรู้ของผู้รับการบำบัด Genogram เป็นแผนผังครอบครัวที่มีความสำคัญ และผู้บำบัดจะวาดขึ้นจากข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวที่ได้รับจากผู้รับการบำบัด

3) Guided self วิธีการนี้เหมาะสมกับผู้รับการบำบัดที่มีความคล่องแคล่ว ในการพูด และมีความสามารถในการวาดภาพเป็นเครื่องหมาย วิธีนี้เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้โต๊ะ ซึ่งเป็นพื้นที่สื่อกลางระหว่างผู้บำบัดและผู้รับการบำบัดที่สามารถจะช่วยลดความตึงเครียด ในการสัมภาษณ์และประเมิน จุดมุ่งหมายของกิจกรรมนี้อยู่ที่ภาพลักษณ์ของตนเอง และภาพลักษณ์ในสายตาบุคคลอื่น

Eran (ม.ป.ป.) กล่าวถึงกระบวนการทางละครบำบัด และลักษณะของบุคคลที่สามารถเข้ารับการบำบัด ไว้ดังนี้

1) กระบวนการทางละครบำบัดมีโครงสร้างที่ชัดเจน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1.1) การอุ่นเครื่อง (Warm-up) ผู้บำบัดและผู้รับการบำบัดเตรียมร่างกายและสมาธิให้พร้อมสำหรับกิจกรรมหลัก

1.2) กิจกรรมหลัก (Main activity) ที่ผู้บำบัดนำผู้รับการบำบัดเข้าโลกสมมติและจินตนาการ โดยมากแล้วแก่นเรื่องจะเป็นสังคมของผู้รับการบำบัดเอง แต่เป็นไปในทางที่สร้างสรรค์ ด้วยการเคลื่อนไหว เสียง การแสดงออกที่น่าตื่นเต้น หรือการกำหนดโครงเรื่อง

1.3) การกิจกรรมปิดท้าย (Process of closer) โดยมากจะเปิดโอกาสให้พูดหรือแสดงความคิดเกี่ยวกับเวลาที่สำคัญที่เกิดขึ้นขณะที่ทำกิจกรรมหลัก ระหว่างนั้นผู้รับการบำบัดจะค่อยๆ กลับสู่โลกความจริงและชีวิตประจำวัน ช่วงนี้เป็นการปิดกิจกรรม ละทิ้งพื้นที่ส่วนการบำบัดไว้

2) กิจกรรมละครบำบัด สามารถจัดได้แบบตัวต่อตัวและแบบกลุ่ม ซึ่งความแตกต่างนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะบุคคลที่ได้รับการบำบัด

2.1) การบำบัดแบบตัวต่อตัว โดยมากแล้วละครบำบัดแบบตัวต่อตัวจะมีความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งผู้ปกครองต้องการเตรียมสภาพจิตใจของพวกเขาให้เข้มแข็งด้วยการละครและละครสร้างสรรค์ กลุ่มบุคคลที่ได้รับประโยชน์จากละครบำบัด มีดังนี้

2.1.1) บุคคลที่มีปัญหาทางการเรียนรู้

- 2.1.2) บุคคลออทิสติก
- 2.1.3) บุคคลที่มีปัญหาทางอารมณ์ พฤติกรรม หรือสังคม
- 2.1.4) บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ไม่มีความเชื่อมั่น
- 2.1.5) บุคคลที่มีความผิดปกติทางร่างกาย
- 2.1.6) บุคคลที่ประสบกับอุบัติเหตุ บาดเจ็บร้ายแรง

2.2) ส่วนละครบำบัดแบบกลุ่มจะใช้เวลาอย่างต่ำเป็นชั่วโมง ครึ่งวัน เต็มวัน และอาจจะรวมการบำบัดแบบตัวต่อตัวและแบบกลุ่มเข้าด้วยกัน การบำบัดแบบนี้จะเหมาะสมกับกลุ่มคน ต่อไปนี้

- 2.2.1) โรงเรียน ทั้งนักเรียนปกติ และนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ
- 2.2.2) โรงพยาบาล หรือสถาบันทางจิตเวชศาสตร์
- 2.2.3) ศูนย์บำบัดยาเสพติด
- 2.2.4) ศูนย์ช่วยเหลือบุคคลอนาถา ไม่มีที่อยู่อาศัย (homeless)
- 2.2.5) ศูนย์บำบัดสำหรับผู้ที่มีความพิการทางร่างกาย
- 2.2.6) สถาบันส่งเสริมบุคคลที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
- 2.2.7) ศูนย์ช่วยเหลือผู้อพยพ
- 2.2.8) บ้านพักคนชรา

กิจกรรมละครบำบัดมีลักษณะการนำเอาการละครมาใช้บำบัดด้วยการสร้างจินตนาการเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้รับการบำบัด ก่อนเริ่มการบำบัดควรมีการประเมินลักษณะของผู้รับการบำบัดด้วยวิธีการต่างๆ เพราะรูปแบบของการจัดกิจกรรมนั้นมีความยืดหยุ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้รับการบำบัดมีลักษณะอย่างไร ผู้บำบัดจำเป็นจะต้องประเมิน พิจารณา และเลือกจัดกิจกรรมให้เหมาะสม

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Carol J. Wieman (2001) ศึกษาเรื่องผลการใช้โปรแกรมการมีส่วนร่วม (Inclusionary Programs) ที่มีต่ออัตรานอที่ศนัของนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ The Piers-Harris Self-Concept Scale ในการประเมินอัตรานอที่ศนัของตน และพบว่า 1. อัตรานอที่ศนัของนักเรียนที่มีปัญหาทางการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. เมื่อเปรียบเทียบเวลาที่นักเรียนใช้ในโปรแกรม และ

การรายงานอัตมโนทัศน์ของตนเอง พบว่ามีการประเมินความสัมพันธ์ระหว่าง อัตมโนทัศน์ด้าน
รูปลักษณ์และการเรียนรวม

Pounsett, H., Parker, K., Hawtin, A. & Collin, S. (2006). ทำการทดลองเกี่ยวกับการ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างการให้การช่วยเหลือด้านศิลปะบำบัดในบุคคลที่มีปัญหาทางการ
เรียนรู้ระดับปานกลางจนถึงรุนแรงและปรากฏผลชี้ชัดว่า เกิดการเปลี่ยนระหว่างกระบวนการศิลปะ
บำบัดโดยไม่เกิดความเสียหาย

ธิดารัตน์ พวงงาม (2548) ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง
ของเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 4 จังหวัดขอนแก่น โดยผลการวิจัยพบว่า
คะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
กลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ใน
การวิจัยครั้งนี้ เป็นผลทำให้เยาวชนมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น

เชาวนา อมรส่งเจริญ (2537) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความภาคภูมิใจใน
ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง จังหวัด พัทลุง ผลการศึกษาพบว่า
นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
และจากการสังเกตพฤติกรรมมีส่วนร่วมในการแสดงบทบาทสมมติ ของนักเรียนกลุ่มทดลองพบว่า
นักเรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเองทั้งในด้านการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ครู
อาจารย์ บิดามารดา และการประสบความสำเร็จทางการเรียน

ยลศิริรัตน์ มาตผล (2551) ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยให้นักเรียนได้มีโอกาสในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในโปรแกรม
ซึ่ง ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เกม และการชี้แนะโดยจินตภาพ
มีผลทำให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้
เพราะการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองนั้นต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้มีส่วน
ร่วมในการทำกิจกรรม อีกทั้งได้แสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งจะช่วย
ให้นักเรียนเข้าใจ และยอมรับในตนเองและผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าในตนเอง เกิดความภาคภูมิใจใน
ตนเอง

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับบุคคลที่มี
ปัญหาทางการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ที่มุ่งเน้น
กิจกรรมที่ใ้บุคคลได้ทำการปฏิบัติด้วยตนเอง จะส่งผลให้มีการการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นได้

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

